

Selles numbris algab uus romaan.

6
M
B
E
R
6

ROMAAN

No

9

H. Rebane, Foto Parikas
endine Päevalehe peatoimetaja ja välisminister,
nimetati uueks Eesti Vabariigi saadikuks Soome.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS "ARENG"
TALLINN, 1931. A. X. AASTAKÄIK.

Hind 40 senti.

ROMAAN Nr. 9

SISU:

- Ernst Zahn: St. Gotthardt.
Friedrich Jakobsen: Häbiplekk.
Norman Campbell: Amok! Troopika õud.
Michael Joyce: Kuld.
Karl Lerhs: Kirikuõpetaja Buonaparte.
E. Fuhrmann Stone: Önn.
Arnold Liiv: Luule proosas.
Saito: Jaapani luule „Sõbrad.“
Frank F. Braun: Abimees.
Hans Ricbau: Kuidas raamatud kaovad.
Otto Hermann: Salavõrgud.
Tõtt ja nalja.

„Romaan'i“

uued, osaliselt alandatud
tellimishinnad 1931. a.:

12 kuud (24 nr-t)	Kr. 7.50
9 „ (18 „)	„ 6.—
6 „ (12 „)	„ 4.—
3 „ (6 „)	„ 2.—
2 „ (4 „)	„ 1.50
1 „ (2 „)	„ —.80
Üksiknumber	„ —.40

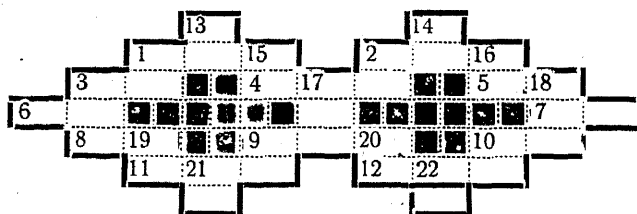
„ROMAAN'i“ talitus

Tallinn, Müürivahe, 16. Tel. (2)12-53.

Ristsõnade silpmõistus

Nr. 9 (219)

Seadnud Em. Gutmann.

Sõnade tähendus:

Vasemalt paremale:

1. Koht, kus elatakse.
2. Pughani.
3. Hunt.
4. Keelpill vanadel kreeklastel.
5. Veneaegne sakslaste poliitiline partei.
6. Veeloom.
7. Senaator, rahva vanematekogu liige vanas Spartas.
8. Arv.
9. Suusõnaline.
10. Haritud naisterahva nimetus.
11. Lind.
12. Pajamulk.

Ült alla:

13. Kaubanduse eesmärk.
14. Hääl.
1. Esem.
15. Mitte pigistav.
2. Inglismaale veetav sealih.
16. Mänguriist.
3. Meesteenija maal.
17. Vabameelne.
18. Jaam Tallinna — Tapa vahel.
19. Toit.
9. Terav ork taime küljes.
20. Helilooja.
10. Tuleaseme avaus.
21. Paneb käima kõik rattad.
22. Meeldib kõigile.

Lahendus ilmub Roman Nr. 13 (222).

Romaan

Nr. 9 (219)

Mai 1931

X. aastakäik.

Sankt Gotthard.

Helveetsia kirjanik **Ernst Zahn'i** romaan.

1

1.

Halastaja.

„Õnnista minu päevatööd, mu Jumal!“
palvetas munk Isidor.

St. Gotthardi mägestiku tornide ja tippude taga lõi taevas helendama. Leegid puhtast kullast loitsid nägematult. Nagu välgud tui-
kasid tema eelteatajad äkki ja heledasti taevasse ulatavate mäelatvade tümber. Pilvekaared omasid värvi, sirav sina voogas üle taeva laotuse ja ikka sügavamale, sügavamale, kuni ta ületas Itaalia taevasina oma imelises hiilguses. Munk seisis nagu templis, mille sammasteks olid määratumad mäed ja mille katuseks oli hommikusthõõgune eetiruum.

„Õnnista minu päevatööd, vägev Jumal,“
sosisas varajane palvetaja uuesti.

Ta silmad kastusid joobunult ärkavasse valgusse. Ta lai rind hingas suuril sõõmel hommiku jääõhku.

Kus ta palvetas, seisis mäeküngas, mille jalale oli ehitatud ilutu kivimaja. See oli hospiits, väsinute puhkepaik, jänutsejate kosutuskohd, tormi käest pääsnute varjupaik ja tihti ka mäemürakate poolt purustatute surnutemaja.

Neljal vaesel müüril oli oma vaene lugu. Halastus elutses siin vahel aastate kaupa kõigi mägirändurite õnnistuseks ja kadus siis jälle kauaks ajaks arglikult oma õe Puuduse eest, kellega ta mäel üheskoos pidi elama. Viimati olid siin varjumajas Mailandi mungad oma üllaid kohuseid täitnud. Paa-
ter Isidor, Ursenist pärit, keda vanne ühe kloostri külge sidus, oli siin kahe aasta eest nende päranduse pärinud. Tema töö-
kosus ja kandis välja. —

Vaseheli täitis hommikjahe õhu. Munk

oli alla läinud väikese kabeli juure, mis varjumaja lähedal kahe hiigla kalju vahel seisis. Tema käest liikuma pandud, paiskas kelluke oma kutse palvele eemale suurema ehituse juure ja kaugele üle mägittee ja varremete, üle surmarahus kuulavate järvede, kuni ta põhjapoolse piiri kaljustikus kustus.

Varjumaja ümbrus muutus elavaks. Kaks pikka sulast ilmusid laudast, mis peahoone vastas seisis, ja pöörsid kabeli poole. Varsti selle järele ilmus peahoonest kirju inimeste-
salk, arvult umbes kakskümmend, kes palvele kutsele järgisid. Rändurid ja kaupmehed olid nad enamikus, kes varjumajas olid puhanud. Aga ka kaks metsiku vaatega meest, riietatud katkenud sõdurivammusega, oli seal külaliseks olnud; keegi kerjusemunk, kel nälginud nägu ja hõõrunud jalad, sam-
mus nende taga kiriku-ukse poole, ja viimase-
sena järgnes neile härra Matthias Zurflüh, Uri tark maakirjutaja, keda kõrgepoliitiline ülesanne kutsus Livineni ja kes ei olnud häbenenud oma kõhna ja mustasse riietusse kaetud keha hospiitsi õlgedele puhkama heita.

Pool tundi kestis palvetus kirikus.

Samal ajal kõlisesid varjumaja ruumikas võõrastetoas savised lauanõud. Sulane Tonio, kelle munk Mailandi meestelt pärinud ja kelle kütürakas isikus ühinesid kokk ja kellameister, pesutüdruk ja kojamees, valmistas hommikueinet. Ta oli tarviliku arvu savitaldrekuid ja tinalusikaid pikale, valgeks küüritud lauale pannud, mille kahel pool äärel seisis pikad pingid. Laual ootasid kaks leiba ja suur juust, mis pärit oli Ursenist, lahtilõikamist.

Tusase pilgu laskis inetu mees oma toast üle käia. Tuba seisis alumisel korral ja oli sama sünge kui kogu ehitus. Kolm seinä-

oli akendeta, neljanda seina võredega varustatud väike, tuhmunud klaasidega aken seisis esiküljel ja vaatas välja puusammas-tele, mis üleulatavat pealishitust kandsid. Toa sisseseed oli kõige lihtsam. Seal seisid laud, pingid, paar rasket tooli ja graniitplaatidest koostatud kamin. Kirvega taotud palgid olid seinteks ja laudpõrand oli kaetud liivaga.

Sulase ülevaatus oli selgitanud, et ta oli äsja öösel auvõrrale unustanud koha andmata. Uri kõrgema asutuse auväärt esindajale kulus ära kõige üllam jooginõu, kõrvaga tass. Sulane asetas selle savise reliikvia teatud pühalikkusega laua otsa, nihutas ühe raske tooli ka sinna ja lahkus alles siis, rahul olles oma tööga ja klöbistades oma puukingi.

Varsti selle järele täitus tuba kõnelevate reisijatega. Lärmikalt võtsid kõik istet. Maakirjutaja oli viimane, kes oma mäesõiduks peaaegu liig kanges riietuses auväärikult oma kohale läks.

Seni oli Tonio ilmunud lüpsiku täie vahutava piimaga. Ta täitis puukulbiga kõige esiti härra Matthiase tassi ja tegi seda ka kõigi teiste tassidega. Kui ta lõpetas, ilmus kõrge munk lävele.

Paater sammus laua alumise otsa juure, käed risti rinnal, millele langes must habe pehmelt lainetades.

„In nomine Deo!“ ütles ta häälega, millest isegi rahus kerge vasekõla saali kajas.

„In nomine Deo!“ kordas kirjutaja, ja temale järgnedes panid kõik teisedki laua ümber oma käed enama või vähema hardusega söögipalveks kokku.

Kui munk pea tõstis, algas lusikatetöö.

„Sööge ka, paater Isidor,“ kutsus härra Matthias.

„Olen juba söönud,“ vastas munk lahkesti ja lähenes kirjutajale. Kui ta läbi toa sammus, viibisid nii mõnegi silmad hämmastusega tema kõrgel kujul. Pruun mungariie tõstis munga kõrget kuju ja ei varjanud ta tugevat keha. Tema õlgadel seisis pea, mahe ja tõsine kui mõne püha mehe pea, ja tema alles veel noorel otsaesisel troonis vanamehe tarkus. Terav nägu vaatas kahvatult välja pruunikate juuste ja habeme varjust. Ta pruunid silmad vaatasid pehmesti ja tühtlasi sundivalt.

Härra Matthias naeratas armulikult, kui paater tema kõrvale toolile laskus.

„Teie annate meile kosutava hommikujoogi, vaga isa,“ ütles ta.

„Annan, mis St. Gotthard lubab,“ oli vastus.

Nüüd muutus jutt üldiseks. Üks ja teine teatas, kust tuleb, kuhu läheb ja palus pe-remehelt nõu.

Rahulikult ja selgesti andis munk seda igatühele.

Natukese aja pärast kiskus härra Matthias jutulõnga jälle enese kätte.

„Ütelge mulle, härra paater, kas ei liialda kuulujutt, mis ütleb, et teie tunnete kõiki arstimisevahendeid ja parandate kõik haigused, isegi surma vastu abi andes?“

Mehe varjatud pilge ei erutanud munku.

„Inimese võimul on kitsad piirid,“ ütles ta. „Kui Jumal tahab, on minu vilets teadmine nagu udu tormis. Kui kuulujutt kõneleb, et ma tunnen rohtusid ja juuri ning neid oskan kasutada, siis pole ta valetanud. Nii mõnigi kord olen suutnud paha haigust parandada. Kui siin veel viibite, siis näete küll tänagi, et siia tuleb inimesi minule mõistatust lahendada andma. Selliste mõistatuste lahendamine, olgu nad ihu või hinge mõistatused, on minu päevatöök saanud.“

„Siis tuleb teile iga päev abitarvitajaid?“

„Suvel — jah.“

„Ja see oleks tõsi, et teile siia inimesi tuleb Ursernist, Wallisest ja Bündneri mägedelt?“

„Tulevad! — Isegi Ürist, härra!“ naeratas munk.

Kuivetule kirjutajale tuli meelde, et ta koju oli jätnud haige naise, kuigi ta seda reisidel heameelega unustas. Siin oli tal võimalus odavasti saada abi oma naise häda vastu. Ta tahtis seda mungale parajasti teatada, kui Tonio tuppa astus ja oma isandale lähenedes sellele midagi kõrva sosistas.

Paater tõusis.

„Minu esimesed haiged,“ ütles ta ukse poole pöördes.

Uudishimulikult läks härra Matthias temale varsti järele.

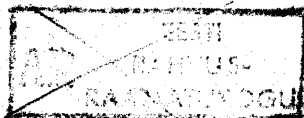
Graniitplaadile maja ees olid neli kandjat mingisuguse kandraami asetanud. Selle kohal kummardas munk, kui kirjutaja majast tuli. Hardunult seisid neli kandjat arsti ümber. Natukese aja pärast ajas munk enese sirgeks. Kirjutaja nägi raamil üht neitut, kes kahvatunud ja kõhnaks jäänud ja kelle otsaesisel kiirgasid palavad palavikupisarad.

„Teie tulete Faidost?“ küsis munk kandjatelt.

Üks meestest, valge peaga vanamees, kes arstilt põnevalt otsust ootas, noogutas peaga.

„Tulin läbi öö, härra,“ teatas ta. Ja jatkas värisedes: „Kas tahate aidata?“

„See laps on teie lapselaps?“ küsis munk,

„Jah, härra. Tema ja mina oleme üksipäi. Tema on olnud kogu küla rööm, kuni ta kevadel haigestus. Sellepärast tulid need siin“ — ta osutas kaaslastele — „minuga.“

„Kas tahate aidata?“ kordas ta tungivamalt.

Paater osutas, et nad raami sinna kannaks, kus varajane kuld, idast üle mäetipude virvendades, soojalt ja täis hiilgust kivisele pinnale paistis.

Seal osutas ta väsimusest uinund neiu kergesti värviheitvale näole.

„Teie peate haigele andma õhku ja valgust ja temaga oma kodust minema kaugeemale lõunapoole, nagu te eile ja täna olete tulnud põhja poole! Teie olete vaba ja võite olla kus tahate?“

Vanamees äigas käega läbi juuste ja andis vastuse.

„Olen palju aastaid töötanud. Nüüd tahan puhata, kui tahan. Muretsemist mul pole.“

„Siis pöörge selle neiuga pika järve poole, otsige seal vaikne koht, kus tuult vähe on, ja — kui Jumal tahab — siis saab ta terveks!“

Talumees oli pettunud.

„Ja teie ei anna temale midagi?“ küsis ta.

„Minu nõu on minu vaheud,“ vastas munk.

Teine kahmas ta paremast käest kinni.

„Pange oma käsi lapsele otsaesisele, härra! Ma palun teid! Teie käepuudutus on püha ja teeb ta terveks!“

Tusaselt vabastas paater oma käe.

„Narr, mis sa räägid? Olen samasugune inimene kui sina!“

Ta lahkus nende juurest tusaselt ja läks majja.

Kohe selle järele tõi Tonio mehed ühes haigega sinna, et nad enne tagasiminekut ennast kosutaksid.

Härra Matthias aga otsis munku ja leidis ta väikesest ruumist, milles ta üksi elas. Oma au peale uhke kirjutaja oli ukse pikema jututa avanud ja astus tuppa, kui munku seal nägi.

„Teie tahate?“ küsis munk.

Kirjutaja pilk uitis toas ringi. Hõöveldamata lauad seisid seinte ääres ja kandsid raskeid raamatuid ning kirju. Kasti ja kirstu sisu ta ei näinud. Vististi peitusid seal munga arstirohud. Niipalju märkas Matthias, enne kui ta mungale vastas.

„Olen tulnud teile tänu ütleva õomaja ja kosutuse eest ning teiega Jumalaga jätma, sest et mul kavatsus on orgu minna. Enne oleks mul teile veel palve, kõrge ro-

huteadlane. Nägin praegu, millist usaldust teie vastu tuntakse, ja minugi usaldus on suuresti kasvanud.“

„See, mida usalduseks nimetatakse, teeb mulle mu teadmise hapuks,“ ütles paater.

„Selline on me rahvas. Otsivad minust üleloomulikku ja oletavad mulle jõudu, millest ma ei taha, et see mulle külge luuletatakse.“

Härra Matthias naeratas oma õhukeste huultega.

„Rahvas tahab jumalaid, kelle poole ta võib palvetada. Ja teist, väga isa, võib see veel saada.“

Paatri silmad libisesid rahulikult üle kirjutaja pilkava näo.

„Teie eksite, härra, mina ei lase enese ees palvetada! — Kuid teie tulite minult nõu küsima — —“

Kirjutaja avaldas oma palve pikalt ja laialt ja munk, kui ta rahulikult kõik oli kuulnud, lubas ta haige naise jaoks valmistada headtegeva rohu, mille ta valmis hoidvat, kuni härra Matthias tagasi tulles jälle hospiitsi tuleb.

Pool tundi hiljem algas maakirjutaja kahe kaaslaste seltsis rännakut alla orgu. Teised õomajalised olid mäelt juba enne teda lahkunud.

Tunniks või pisut kauemaks jäi varjumaja tühjaks. Siis aga lähenesid teised rändurid. Hulk neist paater Isidorilt nõu ja abi paluma. Ja munga päevatöö oli ainult troosti ja abi andmine.

Särav juulipäev möödus. Mäekõrgusel jäi kõik vaikseks ja hospiits seisis hämaras, peaaegu külmas varjus. Temas oli täna öösel vaid vähe võõraid, kui pimedat tulekul sinna neid veel rohkem ei kogunud.

Kivist rada mööda, mis surnud järvede kõrval käis, rändas munk, pea täis mõtteid. Vee sügavuses, kust päike vaevalt jääkütkeid lõhkunud, põles leekpunane vastupaiste, selle lööma vastuhelk, mis veel ümberringi kivitornidel loitis. Rändaja nautis kustuvat iludust. Aga salajased, valgusthävitavad varjud kasvasid. Põhjapoolses kaljurägastikus hakkasid juba keema valged udukogud.

Seal, kus tasane teerada kadus järsult kukkudes kaljusse, kerkis esile tühe karjase kogu. Kiirel käigul jõudis ta mäele. Nüüd otsis ta hele pilk hämaras seisvat hospiitsi. Ta peatus ja äigas oma päevitunud käega üle oma higiniiiske otsaesise. Nagu oleks ta tahtnud vaeva viimaseid jälgi kustutada, sirutas ta oma heledat, tugevat keha. Pruunist kuest, mille kapuuts ta seljal rippus, vaatas heleblond pea. Noor nägu kandis otsekohest ilmet; heledate silmade kohal

seisid pruunid kulmud, pealmine huul kandis väikest pruuni mokahabet. Oruvanema sulane Felix polnud sugugi ilutu poiss, vaid palju enam naiste südamevõitja.

Karjane ruttas edasi. Siis nägi ta enese ees munka, kes, pea rinnal, temale pikkamisi vastu tuli. Ruttu võitis ta vahe, mis neid veel lahutas. Munk tõstis alles silmad, kui käskjalg tema ees seisis. Siis langes ta rahulik pilk tulija ärevale näole nii teravasti, et karjane uskus, tema ei tarvitsegi enam rääkida, kuna munk ta näolt kõik juba oli välja lugenud.

„Räägi!“ ütles aga munk.

Ja sulane, kes jooksupist alles lõõtsutas, teatas :

„Härra, teie ema laseb teile teatada, et Urseni oruvanem eile lõunaajal on surnud!“

Välgutaoliselt helkis paatri näole hämmastus. Nagu vabanemise ohe tuli ta huultelt kuuldavale. Aga juba lähemal hetkel oli ta selle meeleliigutuse võitnud.

„Tule!“ käskis ta, ilma midagi muud küsimata.

Ruttu läksid nad varjumaja poole.

„Kosuta ennast,“ manitses seal paater sulast. Ja edasi käskis ta :

„Siis ruttu ja mine sama teed mööda, mida mööda tulid, tagasi, tubli poiss ! Ütle oruvanema lesele, minu emale, et ma veel täna öösel saan olema tema juures !“

Lühike kiitus, mis käsus peitus, oli sulasel vere palavas rõõmus südamesse ajanud. Ta valas peekritäie veini, mis Tonio talle pakkus, ainsa sõõmuga kõrri. Siis langes ta naerval pilgul põlvili :

„Härra, õnnistage mind kojuminekuks !“

Munga valge käsi laskus ta blondjuustele.

„Sankt Gotthard valvaku sinu orguminekule üle !“ ütles ta tasakesi.

Vaevalt oli ta lõpetanud, kui sulane teele ruttas.

Nüüd valmistas paater Isidorgi õise Urseni mineku vastu. See sündis ruttu, nagu ajaks teda sinna sisemine tung.

Natuke aega hiljem vubises ta tõrvik teel, mis kaljude vahele kadus.

2.

H o s p e n i o r u s .

Urseni oruvanemat valgustasid tema majas Hospeni orus viimased kütünlad. Rahutu, suitsev, vubisev tulekuma ei olnud ta suurele kehale, mis kui kukkunud puu suurele voodile laudsile pandud, mitte sobiv. Ta röövis surnult viimase rahuilme. Nagu oleks ta kortsudega kaetud nagu kesk viha

järsku tardunud, nii vaatas ta linade vahelt välja. Kaheksa naist, kes teda valvasid, hoidusid temale vaatamast. Ja kui mõni pilk ta kardetud näole langes, siis jooksis juba värin vanast kehast läbi. Ainult kõige vanem kaheksast naisraugast, saja-aastane Furgeri Vroni vahitis oma läiketa silmadega surnu suurele kehale ja imestas. Juba kaua aastaid oli Vroni ametiks surnute valvamine, ja igakord, kui ta mõnda laipa nägi, oli tal, nagu peaks ta temalt vabandust paluma, et ta ise veel elas, kuna suremise järg ometi ju ammu tema käes oleks pidanud olema. Nii palvetas ta aasta aastalt palju noori, keskealisi ja vanu teise maailma ja igakord imestas ta enese üle, ikka enam ja enam. Aga pahane ta surmale ei olnud, et see ta oli unustanud.

Naiste pomin täitis madalat tuba. Kütünlad tuli vubises ja avatud aknast voolas sisse vilu ööõhk. Teise akna tinnarguste, tinaga kinnitatud ruutude küljes aga sumistas üks ööliblik ja mässas väikesel kujul, et ta välja ei pääsnud, nagu kadunud oruilem Renner suurel kujul oli mässanud, kui tema härjaotsaesisele mõni asi ei meeldinud. Liblika sumin ja naiste pomin olid õigeks surnumuusikaks. See oleks oruvanema uuesti unustanud, kui tal veel meelde oleks tulnud kord ärgata.

Nüüd kiunus kusagil kojast mõni laud. See eksitas pominat surnutoas.

Vroni puhkas pisut. Ta pilgud silmitsesid uudishimulikult ümbrust.

Peale surnu voodi keset tuba ja naiste toolide olid kõik asjad suurest ruumist välja koristatud. Ainult paar pilti toa tahveldatud seintel teatasid, et see tuba oli olnud oruilema elutuba. Eit imestas, et rikka toa põrand täpselt samuti oli kaetud liivaga kui temagi tuba. Hämmastus ja mõtisklemine tegid ta uniseks. Ta pea vajus rinnale. Aga toaukse kääksumine heidutas ta üles.

Naiste juurde oli astunud oruilema lesk.

Tema pea, mille hallid, sõlmeseotud juuksed kandsid tanu, ulatas peaaegu toa madalasse lakke. Tema uhkele valgele näole oli karedate joontega kirjutatud tema karakter : tahtejõud, õiglus ja ustavus. Ta kõrge, särav otsaesine kuulutas läbitungivat mõistust, ta mustad silmad uurisid ja põlesid, aga ta huuled olid nagu kibeduses kokku pigistatud.

Tema tulekul oli laisaks jäänud naised valanud ehm. Nagu uuesti tileskeeratud kellad pomisesid nad oma palveid ja kummardasid surnu poole. Proua Renner astus kõvasti mõne sammn surnu poole. Ta kivine nagu

ei muutunud, kui ta albiroosidest pärja surnulinale asetaski. Sõnalausumata pööras ta jälle minema. Siis avanes uks teistkorda, ja Gotthardi munk seisis lävel.

„Te kutsusite mind, ema! Ma ei viivitanud! Siin ma olen!“

„Minge välja teie!“ ütles naine paluja-tele. „Tahan olla sellega siin üks!“

Naised lahkusid kartlikult ja imestades. Munk oli lähemale astunud.

„Ta on surnud,“ ütles ema karedasti ja osutas surnule. „Mina ei või leinata, aga palveta sina tema eest!“

Paater vaatas temale sügavasti silma.

Kuna nad nii tüksteise kõrval seisisid, ei võinud ta iial salata, et olid ema ja poeg. Iga juon nende näos oli üks, ainult et preestri näol puudus kibe joon.

„See on ruttu tulnud,“ ütles ta.

„Jah. Keset täit elu. Ta vihastas joobumuses — sinu venna üle. Ja see ei jätnud seda ärritamata. Nagu kaks vihast metselukat seisis nad vastamisi, ja siis — kesk määratsemist, kuna ta käe tõstis löömiseks, purskas punane oja ta ise oma verd needvast suust, ja järsku kukkus ta põrandale!“

Naise jutt kostis kui kaebus. Teatus kuriteost, mis kisendas karistuse järele, peitus ta seisakus.

Munk rääkis selle järele tasa ja pehmesti.

„Kas olid teil nii rasked päevad, ema?“

„Ma ei kurda!“

„On ta teid teotanud ja häbistanud?“

„Mis sa nõuad?“ vastas ema kibedasti.

Munk uuris edasi, nagu näeks ta tema südamesse, ta kogu vabises.

„On ta teid löönud?“

Vastuse asemel tõstis naine oma parema käe. Tema rakus, ometi valgel käel olid inetud, sinipunased armid.

Paater Isidor ehmatas.

„Millal?“ kogeles ta.

„Ta lõi ainult kord,“ ütles naine püsti-päi, ta küsimusele vastamata. Siis käskis ta:

„Nüüd palveta oma isa eest!“

„Ei!“

See oli ema kare toon, milles munk seda ütles.

Aga ema sundis teda.

„Kas see, kelle halastusest kogu Urserni mägestik kajab, keeldub ise oma isale viimast armastust näitamast?“

Nüüd astus munk laiba ette ja palvetas kaua ning palavalt, sest ta ei teinud midagi poolikult.

Ristiskätel seisis ema, kuni poeg lõpetas.

Siis pööras poeg oma näojälle tema poole.

„Ma vajan sinu nõu,“ ütles ema.

„Rääkige!“

„Kes peab Urserni oruvanemaks saama?“

„Seda määraku rahvas!“

„Rahvas vajab juhatast,“ ütles ema.

„Zenol on selleks õigus.“

„Tema on oma isa poeg,“ ütles lesk kirglikult. „Tema veri on nagu metsiku oja vesi. Jookseb vahel laisalt ja madalalt, kuid muul ajal ei jaksa teda keegi kütkestada, ja siis tuleb õnnetus, enne ta rahule ei jää!“

„Joovastab ta ennast?“ küsis paater.

„Veel mitte! — Aga kes teab, kui kaua ta ennast jaksab taltsutada.“

„Ja ta soovib oruvanemaks saada?“

„Ta jänuneb selle järele ja kardab otsust. Pool rahvast hoiab tema poole, teine pool on leige. Seda ta teab ja soovib sellepärast sinu abi. Mis sa tahad teha?“

„Ei midagi!“

„Tema on sinu vend. Ja Rennerid on nõukogus istunud, niikaua kui selle oru ajalugu tuntakse.“

Munk mõtiskles. Rahutud kütünlad heitsid vaheldavaid varje tema longu laskunud näole.

Uuesti algas naine:

„Otsusta hiljem ja kuule veel seda: Sinu vend ihkab lapse armastust! — Mitte kannatlikult ja vaikselt, kärsitult ja nagu isand sulaseniõut ihkab ta teda omale naiseks!“

„Ja laps lükkab ta tagasi?“

„Ta hoiab temast eemale ja ta kardab teda.“

„Seda ma teadsin! — Gotthard ja tema — graniitrahm ja lillekene! Võimatu ihaldus!“

Paatri kõrge otsaesine oli pilvestunud. Ta käsi kadus mungakuue voltidesse ja pigistas seda. Selle liigutusega vallutas munk oma salaloiivat viha. Ema astus talle lähemale.

„Mu tark poeg,“ ütles ta kummaliselt, „kas oled pilgu heitnud oma venna karakterile?“

„Näen tast läbi!“

„Siis pead teadma, milline taltsutamatu jõud temas elutseb. Et seda hea poole pöördada, siis soovin ma, et ta auahnus ja armastuse-soov rahuldust leiaks. Sina pead mind aitama!“

Munk tõstis pead. Ema ja poeg mõtsid üksteist.

„Noh siis — esimeses asjas, kui nõuate: jah! — teises ei!“ ütles paater.

Ema hää paisus.

„Tema on mu viimane!“ ütles ta. „Tahan teda päästa ta enese eest! — Kas

pean sulle jutustama, mis mul oli ja mis mulle järele jäi? Viiest pojast — see üks?”

„Ja mina?”

„Sinul peab su vanne kõrgemal seisma emast! Minul ei ole sinu peale enam õigust. Aga üks võlg on sul veel: Sa pead mind veel aitama!”

Munk pani oma käed ema õlale ja vaatas talle oma sundiva pilguga silma.

„Mu ema, teie olete mulle olnud kõige õiguse algkujuks tost tunnist saadik, mil ma õiglusele ja ülekohtule hakkasin oskama vahet tegema. Seekord — esimest korda ei saa ma teist aru. — Aga ma tahan püüda teist aru saada; tahan teie kavatsusi jälgida ja — kui minu südametunnistus seda ei keela — siis, siis ehk tahan ma aidata!”

„Seda sa teed,” ütles ema liigutamata, „sest et pead!”

Ütles ja sammus munga ees ukse juure, silmi heitnata surnule.

Paatri silmad otsisid veel kord rahutut surnunägu.

„Zeno,” pomises ta, nagu oleks ta näinud seal venda isa asemel. Tema silmade ette näis kerkivat jube pilt. Ruttu järgnes ta emale.

Kojas seisis keegi ootaja. Oruütlema vanem poeg lükkas ühe toa ukse lahti ja palus munki sinna sisse astuda. Ema oli teise ruumi läinud.

Küttnla tuli valgustas ka kirjutustuba, kuhu Renner oma venda oli palunud astuda. Laual seisis hulk kirju ja pabereid. Kummotis peitusid orgkonna seadused, varandus ja muud dokumendid. Rasked, kõrge toega tugitoolid, mis nahaga kaetud, täiendasid kehva sisseseadet.

Renneri Zeno laskus ühele tugitoolile. Tammine tool praksus ta raske keha all. See oli munga omast peaaegu raskem ja selle peal asus suur pea, mis ilmutas paatri näojooni, ainult tooremal ja käreдамал kujul. Samasugune mustjaspruun habe laineatas mehe rinnal. Aga silmadest, mis kulmukarvapulhaste all luurasid, vaatasid vaid pooleldi looritud, taltsutamatud himud, ja suu ümber seisis tal spartalase valjus.

Zeno lõi oma armilise käe laisalt lähedale lauale ja paenutas oma härjakukalt pooleldi alanduses, pooleldi salajaselt luuravas kavaluses.

„On sul minu jaoks aega, püha mees?” urises ta.

„Sa näed seda: olen siin,” vastas munk, ja tema hääle ilus kõla kajajas kui kellahüäl peale teise karedat urinat.

„Mina vajan sinu abi.”

See tunnistus näis Rennerile raske. Vaevaga oli ta selle suust välja saanud.

Paater aitas teda.

„Sa tahad saada Urserni oruvanemaks. Seda tahab emagi. Hea küll — sa pead selleks saama!”

„Sest et ema seda tahab, püha mees?” pilkas teie.

„Jah! Mina ei usalda sind.”

Renner sirutus.

„Mis sa arvad, sellega pole mul tegemist! — Kas aitad mind või ei aita?”

„Aitan, sest et lasen sind katset teha. Aga mina seisan sinu taga ja lasen su langetada, nagu ma sinu sinna tõstan, kui sa ei tee, mida sa mulle pead lubama.”

Käskivalt seisis ta venna ees; ja see laskus ta ülevõimu all longu.

Paater nõudis:

„Esimesena olgu kõik sinu mõtted ja teod suunitud orgkonna võimule ja suurusele!”

Zeno nägu kasvas venna näo kõrvale. Ta pilgud loitsid.

„Sinu püha Gotthardi juures, munk, muud ma ei taha!”

„Pea lugu rahvast, et ta sinust lugu peaks! Ära teda orjasta! Tema hea käekäik ületagu sinu hea käekäigu!”

„Seda ma katsun!”

„Mitte ainult katsud. See olgu sinu otsus ja sinu vanne!”

„Mina ei vannu kindluseta tuleviku peale.”

„Siis vannu, et sa meelsasti teed seda, mis mina nõuan!”

„Mitte rohkem? — Siin!”

Renner tõstis oma arminud käe kolm sõrme.

Nüüd oli paatri viimane sõna:

„Valitse ja taltsuta ennast! Talitse oma kuuma verd ja taltsuta oma himusid.”

„Sa ei saa jätta jutlustamata, papp,” naeris auahne mees karedalt. „Kas oled siis üsna kindel, et sinugi püha hing ei murra ustavust? — Aga noh, ole ka selles kindel, et mul tahtmine hea on!”

„Tahan näha proovi,” ütles munk.

Selle järele lahkusid nad poolel ööl.

3.

S e p p P e e t e r.

Ahetav varajane valgus lahutas pikkamisi viimase pimeduse. Tõusvate müüri varjude kakk lahenes. Onn onni järele tuli nähtavale. Nagu parve aetud kari seisis nad mäeveerul, ja allatormava Reussi igavene mürin urises ta ümber. Oruütlema kivimaja seisis hallilt nagu kindlus Hospeni oru suus

tee peal, mis läbi tasase Matimaa viis Andermatti.

Ikka veel palvetavate eitede pomin kajas surnutoa lahtise akna kaudu tänavale.

Köögist, kus einet söödud, läks oruülemale pere tööle.

Värskeltlõpitud piimatasside ees istusid köögis pika tammise söögilaua otsas raskeil toolidel maja perenaine, paater ja üks neiu. Juttu vestsid ema ja poeg. Noor neiu istus vaikides ja vaatas rääkijaid ainult vahetevahel särasilmil. Pooleldi alles laps, pooleldi juba naine, oli tal nagu kõigi inimeste meelega mõtiskleva tõsidusega näoilme. Silmad olid tal sinised, juuksed blondid ja pehmed; hõbenool hoidis ja ehtis ta juukse-sõlme kuklas. Kui ta tõusis tuld kustutama, mis päikese paistel üleauruseks muutunud, sirgus ta sale keha pikemaks. Pihik istus tal ümmarguselt ümber ta õitseva keha.

See võõras laps oli oruülemale majas saanud koduseks. Lumetormist Gotthardi kaljustikus nagu ime läbi päästetud, ainus ellujääja suurest ränduritekaravaanist, kelle lumelaviin orgu viinud, oli see laps viieteistkümne aasta eest, mitteteades, kust või kelle laps ta oli, nimetu ja kodutu, Renneri perenaises leidnud teise ema. Noor oruülemapoeg oli lapse elu mägestikuvõimusest ära kiskunud, kui ta kloostriõpilasena viimast korda tahtis isamajja minna, ja ta ema oli võõra lapse oma südamele surunud ning leitud lapsele nimeks annud Gottharda.

„Ma lähen mäele,“ ütles munk naistele ja tõusis. „Enne kui homme surnu maha matate, olen jälle siin.“

„Ma ootan sind,“ ütles proua Pia.

Ja kui nende käed lahkumiseks ühinesid, sosistas ta:

„Ära unusta, et pead mind aitama.“

„Teie teate minu otsust, mu ema!“

Ta ulatas neiu kätt.

See kummardas, kergesti põlvi paenutades, tema valgele käele ja vajutas oma huuled üleval kartlikkusega sellele.

Nüüd pahandas munk:

„Jäta see, Harda! Mina vihkan orjameelust. Sina ei pea ennast alandama.“

„Kas ei pea ma suudlema kätt, mis mulle elu kinkis?“ kogeles neiu kohmetult.

„Täna pühi taevas, kes sinu päätsid!“

Munk lahkus ruumist.

Kui ta majast välja astus, jalutas noor päev valgustpuistates orgu. Riivatud tuikavatest kuldkiirtest, sammus paater mäest üles külla. Järsul, konarlisel tänaval valitises elu. Rutates läks rahvas tööle. Ränduri ees sosistati: „Halastaja!“, ja teade tema

lähenedisest levis onnist omni. Inimesed ootasid teda uste ees ja paenutasid põlvi, kui ta möödus. Ja Gotthardi munga pilk oli kui hommikune õnnistus hulgale.

Paater sammus pikast onnide tänavast läbi. Viimase puuehituse lähedal ta peatus. Suitsenud onn seisis teistest eraldi, just seal, kust teerada teravat käänakut tehkes mägestikku viis. Vaatamata varajasele hommikutunnile kajasid kõvad vasaralöögid tänavale. Alas helises ja üksikud sädemed lendasid lahtisest uksest välja. Suitsuses sepikojas oli sepp Peeter juba töötamas.

Munk seisatas mõtiskledes teel. Ta silmad viibisid sepikoja uksele. Sepikoja ukse ees pikutas väike valge koer sooja päikese kiire käes, mis kividele laskus, ning pilutas mugavalt silmi.

Äkki kustusid vasaralöögid sepikojas. Veel lendas tükk hõõguvat rauda uksest välja ja riivas päikese käes pikutavat koera nii kõvasti, et ta kõledalt karjatades minema jooksis ja haledasti nuuksudes lähema maja varju puged. Kohe selle järele ilmus viskaja lävele. Sepa inetu nägu tõmbus kahjurõmsale hirvifusele, kuna ta koerale järele vaatas. Nähes munki, tõmbus ta ruttu sepikotta tagasi ja tõmbas ukse enese taga kinni. Aga paater läks talle järele. Mehe toorus oli temale vere äkki näkku ajanud. Nüüd pani ta käe külalislahkuseta kinnipandud uksele, et seda lahti lükata. Uks ei avanenud.

„Ava!“ käskis munk valjusti.

Lükati riiv eest, ja paater astus sepikotta. Toetudes oma raskeimale haamrile, ootas teda sepp kelle keha nooruse ümarust ja jõudu näitas ning kelle nägu oli nii inetu, et see iga last oleks ehmatanud. Otsaesisel, helkjate blondjuuste alt jooksid alla punased rennid. Sama inetult kokku kasvanud armid inetustasid tema habemeta näo nina ja põski. Pahema silma asemel haigutas ta tuseselt kipra kistud kulmu alt punetav koobas, ja ta terve silm vahtis metsikult, pooleldi jultunult.

„Mis see koer sulle tegi?“ küsis munk valjult, nähes kihvtist pilku, mis ühesilmaga mees talle heitis.

„Ei midagi!“ urises sepp.

„Ja ei millegi eest piinad sa oma looma, vilets mees,“ pahandas preester.

„Koeral oli liig hea! Mina ei tohi ka laiselda ja päikese käes pöönutada. Mispärast peab mu koeral olema parem elu?“

„Sinu meel on kibestunud!“

Sepp lõi oma pilgu munga kohtuniku

pilgu ees maha. Kuid kõiges ta olekus peitus parandamatu trotsivus.

Paater küsis: „Kas sa palvetad?“

„Kelle poole?“ pilkas ühesilmaga mees. „Minu ema jutustas mulle ühest Jumalast, kes olla kõikvägev ja elavat kusagil pilvedes. Ta rääkis ka ühest imettegevast naisest, Jumala emast, ja teadis kõneleda veel suurest hulgast pühadest. Vanal eidel jooksis selle juures üks ülev värin teise järele kehast läbi. Aga kõik ta vagadus — kellele oli sest kasu? Ta suri hirmsat surma! Ja tema poega ei ole pühad ka mitte kinni hoidnud, kui ta kuristikku kukkus ja oma inimliku näo inetuks klimbiks muutis, nii et ta nüüd eluaja peab olema inimestele naeruks!“

„Sa patustad,“ ütles munk raskesti.

Aga seppa valdas hirmus viha. Ta tõstis suure haamri ja kõigutas seda mängides õhus.

„Mis on teil sellega tegemist, mis mina räägin! Mina ei ole teid kutsunud. Kuradile minge oma jutlustega! Ma vihkan teie siledat nägu ja hoidke ennast minu kadenduse eest!“

Paatri raudne käsi oli kinni võtnud sepa nõrgisest käerandmest ja tõmbas selle käevarre ühes haamriga vastupanemata jõuga alla. Ta kogu näis kasvavat. Paater ei leidnud kummalisele mehele sõna.

Ta ütles valjusti ja kõhisevalt:

„Kurat peitub sinus, sepp, ja tal on sinule hirmus võimused! Hoi a ennast! Sinust saab orgkonnale paha vaim, kui sa ära ei võida hullumeelset kadedust, missu südant sööb. Olen su ära tunnud. Meelepahas õnnetuse üle, mis sind tabas, ei salli sa enam mingisugust õnne oma ümber ja lähed välja kõige hea hävitamisele ning tahad kõike, mis puhas, on hävitada, mustaks teha. Hoi a end, et sinust ei saa luurav röövlom, kes viimaks ometi küti nõa ette langeb!“

Sepp kiristas hambaid, nagu oleks ta püüdnud ülivõimsast äreyusest lahti saada. Vaevaga susistas ta:

„Sind kutsutakse halastajaks, munk! Aga sa solvad ainult ja ei tea juhatada plaastrit salajale piinale.“

Mingisugu sära päiksendas paatri nägu, nii et see paistis pühana.

„Tule minu juure hospiitsi, kui sul hea tahe on — mitte üksainus kord — vaid alati! Mina tahan sind terveks teha!“

Sepp vahtis maha. Midagi nagu soojust voolas ta südamesse. Aga see meeleliigutus haihtus.

H. Kebane, Foto Parikas. endine „Päevalehe“ peatoimetaja ja välisminister, nimetatud uueks Eesti Vabariigi saadikuks Soome.

„Mina pole haige ja ei soovi tervekstegemist,“ urises ta tigidasti.

„Siis ootan ma, kuni sa minu juure tuled,“ ütles munk rahulikult. Ja juttu muutes jätkas ta:

„Tulin sinu juure ülesandega! — Sina oled oru käskjalg! Teata kõigile, kes Urserni nõukogus istuvad, et kui nad vajavad mind enne oruvanema valimist, mina homme lõunal siin Hospeni orus Renneri majas neid ootan, kes tahavad minu juure tulla!“

„Hea küll,“ ütles sepp lühidalt.

„Sankt Gotthard olgu sinuga! Pea minu sõnad meele!“

Peeter Isidor astus tagasi valgusse, mis soojemini ja täiemini kui enne kivisele teele langes. Siis hakkas ta pikkamisi üles mäele minema.

Ükse musta piidale toetudes, vahtis sepp talle tarretult järele, kätt oma silma peal varjuks hoides. Tasane värin jooksis ta musklikõvast kehast läbi. Kõik kired mäsasid ta sisemas.

„Hoi a ennast, papp,“ pomises ta. „Tema nägu on kui sile järvepind, mida ükski torm ei suuda panna lainetama. Läheb nagu elav rahu. — Hoi a end, papp! Mina tahan sinu rahu eksitada!“ — (Järgneb.)

Häbiplakk.

Saksa kirjaniku **Friedrich Jakobsen'i** romaan.

9

See ei olnud kuulujutt, vaid puhas tõde. Kohus tahtis Grödesse tulla. Mitte endise Valtheri tapmiseasja pärast, sest kingsepp Riemann oli ju vabaks mõistetud ja aktid olid kõrvale pandud.

Kuid kingseppa puutus see asi siiski.

Doktor Bergeril oli väike hüpoteeke makajese peal. Ta nimi esines tihti võlausaldajana krundiraamatus ja protsentidega oli ta piinlikult täpne. Riemann aga ei suutnud protsente tasuda, kingalappimine ei annud nii palju teenistust.

Siis tuli oksjoni nõudmine. Kell kaksteistkümmend lõunaajal pidi asi Grödes algama ja ametkonnakohtunik Wolff ootas juba vankrit, mis pidi ta viima mägedesse; ta istus omas amettoas ja korraldas jooksvaid asju, kuid ta mõtted ei olnud asja juures.

Täna pidi täring langema. See üksik elu oli juba väljakannatamatu ja Wolff pidas seda saatuse viipeks, et ülemmetsnik oli teda peale oksjoni kutsunud lõunasöögile — õigupoolest endastmõistetaval viisil, sest Grödes ei olnud ometi midagi saada; kuid kui meil inimestel on südamesoov, siis näivad meile kõige loomulikunad asjad õnne teenäitajatena.

Vahetevahel mõtles ametkonnakohtunik tänase päeva traagikale. Kas sellest veel ei olnud küllalt, et õnnetu mees seal ülev kingsepahütis oli kaotanud kolm eluaastat ja et ta aule oli tekkinud plekk! Kas pidi saatust nüüd veel nii julm olema ja talt võtma katuse pea kohalt?

Seal teatati vahtmeister Kunzet.

See vana nuuskur käis juba mõnda päeva salateid. Ta oli olnud kohtus ja oli palunud, et talle välja antaks teatavateks uurimusteks hiljuti leitud peen jahipüss ning nüüd seisis ta amettoa uksele ja hoidis ilusat püssi käes.

„Noh, härra vahtmeister,“ ütles Wolff, „kas toote püssi juba tagasi?“

Vanamees raputas pead. „Kui härra ametkonnakohtunik lubavad, peaksin teda veel tükk aega enese käes. Ja siis tahtsin alandlikult küsida, kas härra ametkonnakohtunik käsevad, et lähen täna Grödesse?“

„Oksjonile? Mispärast?“

„Inimesed räägivad kõiksugu asju, härra ametkonnakohtunik. Kingsepp olevat öelnud, et kui ta majake maha müüakse, võtab ta kirve ja raiub selle kokku. On

pööraseid inimesi, ja Gröde kohtuteener ei saa vist temaga hakkama.“

„Nii — hm. Siis istuge minupärast pukile. Kuid ma tunnen Teid, vahtmeister — Teil on vist teisigi asju südamel?“

Kunze vaatles mõtlikult püssi, mida ikka veel hoidis käes. „See võib olla, härra ametkonnakohtunik. Olin selle püssiga kreisilimas — ja teatava päevapildiga, mille muretsesin enesele Thalheimis fotograaf Kühnilt. Mõlemad asjad kuuluvad nimelt ühte nagu saapapaar.“

„Kõnelge ometi selgemalt,“ ütles Wolff tähelepanelikuks saades.

„Ehk tulevad härra ametkonnakohtunike aseks asjale. Püssilt on nimelt vabrikunäri maha kratsitud, kuid suurekstegeva klaasi abil on veel veidi näha. Jooksin nimelt seal all terve päeva kõikides relvaärides ringi ja näitasin püssi. Eelviimane tundis seda ja kui veel päevapilti näitasin, siis klappis lugu nagu kaas potile.“

Mõlemad mehed vaatasid üksteisele näkku ja kumbki ei tahtnud järgmist sõna öelda. Lõpuks küsis Wolff poolvaljult: „Jahn?“

„Ütlesin kohe, et härra ametkonnakohtu-

Dr. J. Lepplik, Foto Parikas.

endine välisministrium poliitilise osakonna juhataja, nimetati uueks Eesti Vabariigi saadikuks Kaunasesse.

nik sellele ise tulevad. Mölder Jahn. See on kena üllatus, sest möldrile tuleb äkki kallale asuda, ta on kaval rebane. Kuid härra ametkonnakohtunik võivad seda rahulikult minu hooleks jätta.“

Ta otsis taskus ja tõi nähtavale piker-guse, paberisse mähitud eseme.

„Olin nimelt ka prokuratuuris. Härra prokurör oli väga lahke ja andis mulle mu palve peale midagi kaasa. Kui härra ametkonnakohtunik lubavad, on see esialgul veel minu saladus, kuid see saladus tuleb varsti ilmsiks.“

Wolff tundis vanameest. Ta oli õigupoolest päeval kui ka öösel teenistuses ja kui ta haistis mingisuguseid jälgi, siis hiilis ta hääletult nende jälgede järele. Ja siis tuli mingisugune tükk, millega ta üllatas ohvrit, kui see kõige vähem selle peale mõtles. Sarnaseid asju ei saa kohus teha, ta suur-sugune seisukoht seda ei luba, kuid teel vanglast ülekuulamisele on mõnegi paksu-nahalise patuse keelepaelad lahti tehtud kavaluse ja üllatuse abil. —

Tund hiljem sõitsid nad minema. Doktor Berger oli seltsinud hüpoteegivõlausaldajana nendega ja nii istusid mõlemad võistlejad teistkordselt rahulikult sõiduki tagumistel istmetel.

Pukil asus vahtmeister ja hoidis püssi nahkkestas põlvede vahel. Kord haistis ta õhku, pööras ringi ja ütles: „Täna tuleb esimene äike sel aastal ja see ei saa hea.“

Õhus oli tööpoolest raske tunne ja äikesepilved rippusid mäetippudel ning varjasid peaaegu Gröde maju.

Ka kingsepahütis oli nii raske õhk, et Riemannil raske oli hingata — ka muidu näis tal midagi lasuvat ja kui ta end püsti ajas, tundis ta palavikuvärinaid.

Täna pidi ta kodutuks saama.

Vahetevahel tundis ta suurt ükskõiksust, sest kodukoha oli ta juba aastate eest kaotanud — algul all vanglas, siis siin üleval külgejäanud häbipleri koorma all. Nüüd müüsid nad veel ta maja ja talle ei jäänud muud nõu kui välja rännata.

Kuid siis vaatas ta uuesti ringi ja kiristas liambaid. See oli vilets katus ja need olid kõdunenud palgid, kuid see õnneraasuke, mis on määratud vaesusele, oli ometi selle all elanud — vanavanaisast saadik kunni tolle hirmsa maiööni nelja aasta eest.

Seal oli tulnud tundmatu ja selle hävi-tanud.

Tundmatu?

Kui inimrinda on asunud kord kahtlus, on ta nagu uss puuviljas, kes edasi närib.

Jakob Riemann uskus möldri süüsesse, too vanne oli ta esiteks sellesse viinud, siis hullu-meelse sosin, lõpuks sündmused veskis.

Kuid tõendused — tõendused!

Ta hing karjus nende järele, janunes neid nagu hukkuja ja kartis neid ometi.

Sest kui süü oli tõendatud, tuli kättemaks.

Kingsepp oli istunud pingile ja mehaaniliselt töö kätte võtnud. See oli viimane, sest kui üleval Grödes haamer langes, ei olnud tal majakeses enam midagi tegemist.

Kuid ta tahtis selle juures olla — selle juures olla tahtis ta.

Seal tuli Karl Hecker.

Kingsepa endine kaaslane ei näinud hea välja; ta näos oli stinge, luurav ilme. Ta istus lühida teretuse järele kingsepale vastu ja toetas pea käte vahele.

„Need on vist rändamissaapad, mis valmistad, mis?“

„Võib olla.“

„Pane kahekordsed tallad, et nad vastu peavad; ma tean, kui kõvad on maanteed.“

„Halb kogemus sulle,“ ütles Riemann.

„Mispärast ei ole sa veskis ja segad inimesi töö juures?“

„Täna on meil püha. Reesi on homseni puhkust saanud, kuna ta tädi linnas on surunud ja ta pärandust saab, mölder läheb oksjonile. Ta seisab juba peegli ees ja hoiab habemenuga käes.“

„Mis otsib tema oksjonilt? Tal ei ole hüpoteeiki majakesel?“

„Ei, kuid ta tahab doktorist üle pakkuda. Kuulsin seda ta enese suust.“

„Doktorist üle pakkuda?“

„Muidugi. Kas arvad, et su hütt valmistab talle rõõmu? Ümber paisata tahab ta seda, et kivi kivile ei jää ja laseb metsa peale kasvada. Küll sel peab raha olema, kui võib enesele sarnaseid nalju lubada!“

Riemann oli töö käest pannud ja vaatas süngelt enese ette. „Mu aus maja on talle pinnaks silmas ja okkaks südametunnistuses! Karl, sa tead rohkem — sa oled kogu päev ta ümber.“

„Nagu ta vari,“ kinnitas teine. „Kus ta seisab, seisan ta taga, kus ta käib, seal kuuleb ta ka minu sammu. Ta annaks palju selle eest, et must heal viisil lahti saada. Kuid ta kardab mind. Kui lõõn kirvega laua kinni, kutsub ta koera ja öösel magab ta revolvriga käes. See tuleb pahast südametunnistusest, Jakob, ja täna tungis see talle põlvedesse. Sest enne sõitsid kohtuhärrad mööda ja vahtmeister Kunze istus pukil — sa oleksid pidanud nägema, kuidas ta kokku langes, kui ütlesin üsna süütult,

et täna ehk rohkem kaalul seisab kui kingsepahütt.“

Riemann lõi rusikaga põlvele. „Enne majake ja siis mölder! Kui Jahn mu maja ostab, et seda lammutada, siis võtan kirve ja —“

„Õige, Jakob, siis võta kirves —“

„Ja lõõn kogu krempli tükkideks!“

Hecker naeris. „Missugune eesel sa oled, Jakob! Usun, et need kolm aastat suaju tühjaks põletasid. Sellega kergendad ainult möldri vaeva ja satud pealegi veel pokri. Kuid ühes suhtes on sul õigus. Kirves peaks siin kaasa rääkima.“

Ta tõusis ja astus akna alla, nii et teine ta nägu ei näinud.

„Küll sel mehel peab raha olema, et tahab maja osta, et seda lammutada! Ja täna õhtul on ta veskis nii ükski nagu tigu karbis. Koera üle olen ammu otsusele jõudnud, see saab mult veel vastu pead, nii tõesti kui olen Hecker — ja siis on tee vaba. Ma naljatan muidugi, kingsepp, kuid nali peab olema, ütles kurat, ja lõi oma vanaema surnuks — arvan, et me üksteist mõistame.“

„Ma ei taha ta raha,“ pomises Riemann.

„Muidugi, sa tahad ainult kättemaksu — kolme aasta eest ja mis sellega on ühenduses. Kuid tagajärele tahetakse siiski midagi saada, et Ameerika minna. Tulen täna õhtul kell kümme uuesti.“

Ta ruttas minema, ilma et oleks oodanud vastust. Sest elu oli talle häid õpetusi annud ja ta teadis, et mõnede asjade üle palju ei tohi kõnelda. Nad peavad vaikuses ja vaenus arenema.

— — —

Gröde kõrtsis tehti ettevalmistusi oksjoniks. Alguseks puudus veel pool tundi ja vahtmeister Kunze luusis vahepeal külas. Ses asjas oli ta nii kui nii ainult ehe, sest ta ei uskunud, et kingsepp oma ähvarduse tõeks teeb.

Õhk oli umbne ja peaaegu igas majas seisis aknad lahti — ka Martha Waltheri juures, kes istus toas voki taga.

Ta ei sõbrustanud muidu ametiasutustega ja vahtmeistri munder tegi ta araks, kuid kui Kunze ta onni ees peatus, nägi ta äkki, et lesknaine talle peaga märku andis.

Kunze astus sisse ja küsis soovi järele, sest aegajalt oli eit kaunis mõistlik.

Ta sules kohe akna ja riputas põlle selle ette. „Kohus on tulnud ja kingsepa maja on hädaohus?“ küsis ta.

„Just nii, proua Walther.“

„Mul on tast kahju.“

Kunze oli juba eide meelemuutusest kuulnud, kuid ei olnud iialgi õieti sellesse uskunud; nüüd esines see muutus varjamatult ja Kunze hakkas kobama.

„Teie ei ole enam kuri, proua Walther?“

„Ta ei ole halb mees, sest ta vandus mulle seda piiblit. Kuid õnnetus jälgib teda.“

„Ta on ju vabaks mõistetud.“

„Poolenisti.“

Ta elu suure mure mälestus avaldas kohe mõju. Silmad muutusid rahutuks, ta piilus varjatud akna poole ja pani äkki käe ametniku käevarrele.

„Te võite seda mulle öelda, härra vahtmeister — kas ta täna ära viiakse?“ sosistas ta.

„Kingsepp?“

„Ah Jumal, ei — valgepea.“

„Mis tean ma valgepeast!“ ütles Kunze.

„Te ei tarvitse teeselda,“ jätkas vanaeit.

„Püss, millega ta õüseti metsas hiilis, on all kohtus, sama püss, millega mu poiss maha lasti.“

„Kas olite seal juures, proua Walther?“

Küsimus tegi eide kohmetuks; ta vaeses peas läks töde ja kujutus segi. „Ma tean seda,“ ütles ta lõpuks, „mina ja kingsepp teame seda ja meie mõlemad luurame teda. Arvasin, et ta täna ära viiakse.“

Nime ei olnud ta siiamaani nimetanud, hullumeelsuse kavalus sulges ta huuled ja Kunze ei küsinud nime.

Ta tõmbas näo tõsistesse kortsudesse ja vastas: „Te peaksite oma keelt ohjeldama, proua Walther. Kohus karistab süüdlast ja vabastab süütu; kuid selleks on rohkem vaja kui vanaeide juttu.“

Siis läks ta ja eit ähvardas talle järele: „Jooksevad kiivri ja mõõgaga ringi, kuid õigeid mõrtsukaid nad ei märka. Õn aeg — on aeg — —“

Vahepeal oli alanud oksjon. Esiteks ilmusid ametkonnakohtunik, ta protokollikirjutaja ja doktor Berger, siis tuli mölder Jahn ja lõpuks kingsepp Riemann. Ühes temaga astus ka Kunze tuppa ja istus vaikselt nurka.

Kingsepast oli näha, et ta oli haige; ta juuksed kleepusid otsaesisel ja doktor Berger tundis kaastundmust. Ta astus juure, ütles mõned tasased sõnad ja katsus pulssi.

Kuid Riemann raputas pead. „Teie olete õiguses, härra doktor, teie ei tarvitse end vabandada. Hüpoteegeiprotsendid on maksamata ja nüüd läheb kõik käest. Ja teie saate täna kõik selle omale, olge selles kindel.“

Pilk, mille ta nende sõnade juures heitis mölder Jahmile, oli nii vaenulik, et Kunze omas poolpimedas nurgas pea ette sirutas. Kuidas oli vanaeit alles hiljuti öelnud?

Jahn istus Riemannist võimalikult eemal. Nagu ikka oli ta nagu rahulik, kuid siiski võis märgata, et see oli ainult teeseldud, sest ka temal seisis highi otsaesisel.

Ja ta tundis vist isegi, et teda tähele pandi, sest ta ütles midagi raskest äikeseõhust ja kuivatas nagu rätikuga.

Siis algas oksjon.

Dortor Berger tegi kohe pakkumise, mis ta hüpoteegi kindlustas; siis nõjatus ta tagasi ja vaatles toa lage. Ta ei olnud asjast enam huvitatud.

Seal tegi Jahn liigutuse. „Sada marka rohkem.“

„Ja veel sada,“ ütles Berger kiirelt. Ta oli möldri näos joont märganud, mis oli talle täiesti võõras. See sarnanes urisevale bulldoggile. Ja talle tuli äkki mõte: See mees tahab maja saada, kingsepp peab lahkuma, mina oleksin ta veel tüürile jättnud.

„Veel sada,“ sosistas Jahn karedal häälel.

Tükk aega ajasid nad üksteist kõrgele, siis jättis Berger järele. Ta siht oli saavutatud; Riemann sai nüüd mõned sajad ja haamer langes.

„Kallis omandus,“ ütles Wolff veidi pilkavalt möldrile.

See valitses end vaevalt. Ta tõusis, litsus rusikad lauale ja sisises läbi hammaste: „Mitte liig kallis selleks, mis selle koliga teha kavatsen!“

See murdis tõkke.

Ka Riemann kargas püsti ja kohtust hoolimata kisendas ta tuppale: „Kui see nimetab mu ausat maja koliks — jumala eest, siis peab ta selleks saama!“

Sellega tormas ta uksest välja.

Wolff andis Kunzele märku. „Usun, härra vahtmeister, nüüd on aeg käes.“

„Võib olla, härra ametkonnakohtunik,“ vastas see rahulikult, „veel väike silmapilk, kui tohin alandlikult paluda.“

Siis lahkus ta toast, kuid tuli varsti tagasi ja astus möldri ette, kes süngelt omal kohal istus.

„Tulge minuga, härra Jahn. Hull kingsepp võiks majakese kokku raiuda ja seda ei tohiks me mingil tingimusel kannatada, sest see on seaduse vastu.“

Jahn ei liigutanud. „Mulle on see ükskõik. Maha kiskuda lasen hüti nii kui nii, selleks ma ta ju ostsin.“

„Teie ei karda ometi kingseppa, härra Jahn?“

Sõna mõjus nagu salajane nõelapiste, sest mölder tõusis kohe ja haaras kepi järele: „Ma ei ole veel ühtegi inimest kartnud, härra vahtmeister. See oleks esimene kord mu elus.“

Mõlemad lahkusid kõrtsist ja sammusid kingseppahüti sihis läbi küla. Kunzel ei näinudkiiret olevat, ta vaatas vahetevahel ringi ja pööras möldri viimased sõnad naljaks.

„Kes ühtegi inimest ei karda, härra Jahn, sel on hea. Te oleks pidanud metsaametnikuks hakkama, sest see on meie ümbruses kardetav amet.“

„Mitte kardetavam kui teie oma,“ vastas mölder.

„Arvan siiski. Kelmid, keda taga ajan, ei kaota palju ja kui nad kätte saan, on asi hea. Kuid metsas, öösel ja udus ja kuuvalges — juhtuvad hoopis teised asjad. Me tunneme ju salakütte enamalt jaolt ja need ei ole kardetavad; keda meie ei tunne, need on alles hädaohtlikud. Nad võitlevad oma au ja seisukoha pärast elus ja kui sarnane juhtub metsaametnikuga kokku, on selle lugu lauldud. Arvan, et ka vaene Walther sel viisil elu jättis, sest kingsepp see küll ei olnud, seda ei usu enam ükski inimene.“

„Kust seda teate?“ küsis Jahn.

„Sellest salakütist kõneldakse rahva seas. Teie ei tea seda ehk, härra Jahn, sest teie istute kogu päev omas veskis, kuid meie leidsime ta püssi, peene püssi, mida ükski Grödes ei suudaks pidada ja Waltheri eit on teda metsas näinud.“

„See naine on hull,“ pomises mölder.

„Mitte nii väga nagu ustakse, härra Jahn. Ta näeb välja nagu öökull, kuid öökullil on pimedas head silmad. On teil ka head silmad, härra Jahn?“

„Ei, nad on kaunis viletsaks muutunud.“

„See tuleb raamatute lugemisest. Teie ei tohiks selles asjas liig kaugele minna, härra Jahn. Walther tõendab, et veskis veel kesk ööd tuli põlevat.“

„Põletan öötuld, härra vahtmeister.“

„Jah, kui ei saa magada. Ja siis üksildus! Sest Oruveski on tõepoolest väga üksik. Teie asemel muretseks ma enesele püssi. Teil ei ole vist iialgi püssi olnud, härra Jahn?“

Ta katkestas ja näitas ettepoole.

„Kas see ei ole metsavaht Sperber, kes meie ees läheb? — He, Sperber!“

Mees seisatus ja ootas tulijaid. Ta silmad otsisid salaja vahtmeisteri pilku, sest ta oli täna temaga juba kokku juhtunud ja oli talt saanud näpunäiteid. Ta kandis rihma otsas

püssi õlal, mille Kunze kohtust Grödesse oli toonud ja vahtmeister noogutas talle vargsi.

„Te lähete vist metsa, Sperber? Siis võiksite meile meelega teha. Kingsepp läks pööraseks ja tahab oma hütti kokku rajada. Kui ta tõepoolest kirve kätte võtab, on kolm meest paremad kui kaks.“

„Küll selle talle sisse soolame,“ vastas Sperber hirvitades ja nihutas püssi.

Selle peale oli Kunze oodanud. „Mis tore püss teil seal on? Mis ajast saadik saate nii suurt palka?“

Sperber naeris. „Ostsin ta mõne marga eest, härra vahtmeister, all kohtus. Enamalt jaolt ei ole nende püssid ju palju väärt, kuid selle leidsime läinud sügisel metsas — teate ju.“

Kunze sirutas käe välja ja võttis püssi. „Näen seda esimest korda. Kas müüja märki ei ole?“

„Välja kratsitud, härra vahtmeister.“

„Noh, seda võib arvata — sarnane märk võiks saada äraandjaks.“

Ta vaatas kohta, võttis taskust suureks-tegeva klaasi ja vaatas veel kord. Siis raputas ta pead.

„Arge pange pahaks, Sperber, kuid see on pealiskaudne töö. Selle klaasiga näen kaunis hästi — ei, eksitus ei ole võimalik, see on vana Lenzi märk all kreisilinnas, Ägidiuse kiriku kõrval. Tunnen seda märki täpselt, sest ostsin ta juurest revolvi ja teistel seda märki ei ole. — Vaadake ise, härra Jahm, kas mul ei ole õigus — või on teie silmad ka selleks liig halvad?“

Mölder hoidis oma püssi käes — relva, millega ta oli tapnud.

Ta pidi hambad kokku litsuma, et karjatust alla suruda, ja siis tundis ta, kuidas ta süda väga peksis ja kuidas ta silmade ees mustaks läks.

Mõlemad ametnikud ei olnud talt pilku pööranud ja vahtmeister ütles raskel häälel: „Jah, sarnane asi võib inimese peale mõjuda. On väga võimalik, et Walther selle püssiga maha lasti ja kui omaniku kindlaks olen teinud, oleme hea sammu edasi jõudnud.“

Ühtegi sõna rohkem ega vähem. See vana rebane teadis täpselt, kuidas kahtlusealust kōdistada, kuni see häält teeb. Mitte kohmakalt kinni haarata ja asju näkku õelda, mida ei saanud tõendada! Kuid salajased tähendused, mida mõistab ainult teadja — ja sinna juure nagu teha, mis võis olla nii lamba kui rebane oma: sarnased konksud aitavad paremini kui paksud aktid täis protokollid pandud tunnistajate avaldusi.

Kuid vahtmeister Kunze ei olnud oma südametunnistuse massaashiga veel lõpul. Nad lähenesid kingsepahütile ja ootasid, et kuulevad kirvehoope, mille läbi Riemann oma ähvarduse teostas.

Kuid kõik jäi vaikseks. Hütt oli tühi.

Küll lammas kirves kesk põrandat ja uksepiidast olid mõned laastud maha raiutud; kuid kingsepp oli vist ära näinud, et isegi saja-aastane ehitus end hukkumise vastu kaitseb, või kartus seaduse ees oli tugevaks osutunud kui viha — igatahes oli kodutu mees isamajast lahkunud.

Mölder Jahm näis kergemini hingavat ja pomises enese ette, et see tee oli asjatu olnud.

„Kas ostsite majakese kõigega, mis siin sces?“ küsis Kunze süütult.

„Lollus! Omad asjad võib kingsepp kaasa võtta või ma viskan nad ukse taha.“

Vahtmeister haaras taskusse. „Siis panen ka selle kohe tööriistade sekka. See kuulub kingsepale ja oleks pidanud ammu talle tagasi antud saama, sest ta on vabaks mõistetud ja võib sellest hea südametunnistusega kinni võtta.“

See oli naaskel, mis oli leitud tapetu kõrvalt ja aktide juure oli pandud. Vereplekid olid veel nähtavad, kuid rooste oli nad muutnud.

Siiski pörkas mölder tagasi. See oli liig palju — liig palju korruga ja kui Kunze liigutuse tegi nagu tahaks talle naaskelt ulatada, ajas ta käed tõrjuvalt ette.

„Mis pean selle asjaga tegema?“ küsis ta karedalt.

„Midagi,“ ütles vanamees rahulikult. „Teie ei taha seda asja puudutada — ma mõistan seda, sest teie ei ole vist iialgi sarnast asja käes hoidnud, ainult arg, salakaval mõrtsukas võttis ta kätte. Ja kust see ta võttis, sinna paneme ta tagasi.“

Ka metsavahut oli lähemale astunud, et vaadelda naasklit. Mõlemad ametnikud seisid mõned sekundid kõrvuti, seljaga ukse poole; kuid kui nad ringi pöörasid, oli mölder toast lahkunud.

„Kuhu ta läks?“ küsis Sperber tasa.

„Oma koopasse. Ta peidab end.“

„On ta haige?“

„Võimalik,“ vastas Kunze. „See haigus närib teda juba aastaid ja täna tuleb ta ilmsile. Tahaksin teada, kus on kingsepp — on asju, mida kohtud peavad toimima ja kui teine vahele tuleb, ei ole kohtud sellega rahul.“

— — —

(Järgned.)

Amok! Troopika õud.

Inglise kirjanik **Norman Campbell** Aafrikas (Kenyas).

Tähelepanu äratanud lugu ühest pärismaalasest, kes hiljuti Kitales, Kenyas, amokit jooksis, kaksteistkümmend inimest tappis, hulga teisi haavas ja siis rahulikult jälle oma karja hoidma läks, kust politsei ta ilma mingi raskuseta kinni võttis, oli näide ühest kõige õudsemast hädaohust, mis valgeid inimesi ekvaatorialustel maadel ähvardab.

Troopikamaail peitub ju muidugi eurooplastele õige mitmesuguseid hädaohutusi, mis ta elu palavas rohtlaanes, puudeta asundustes ja mägestikus, kus päike armutult põletab, üllaskeks teevad, kui ta seal elada katsub. Temale hukatuseks saab esimeses joones malaariamiskiito süütupaistev sumin ja palaviku salatige kallaletung öösiti; on ta alles võõras, siis tabab teda kõige ettevalmistamatult ja kaitsetumalt mõne luuravamaokihvtihammas või mõne murdja metsalise jalahoop, tsetsekärbse läbi tekitatud ootamata magamishäiguse ja viimaks mingisuguse mikroobilise putuka kihvt, mis inimese kehaliikmed hirmsaks moonutab, niinimetatud elevantihäiguse sünnitades.

Aga küsitagu mõnelt päikesestkuivatatud valgelt, mis on tema alaliseks luupainajaks seal troopikamaail, kus ta elab dshunglis metslaste, palavuse, palaviku ja murdjate metsaliste keskel, ja ta ütleb, et tema kogemuste põrguks on olnud see, kui keegi must mees jooksis amokit! Jumal aidaku seda, kes hullule sel puhul ette juhtub!

„Amok! Amok!“

See on troopika asunduses kõige hirmsamaks hütteks, hoiatuseks kõigile, et hull jooksmas, täis joobumust tapmishimust, mis tänapäevasele teadusele alles on mõistatus; sest ta ei ole mõne häiguse tagajärg, ka mitte mõni kuriteoline instinkt, vaid ta haarab oma ohvri hoiatamata nagu hirmusundus, et teda siis sama äkki jälle vabastada tema joobumusest ja jälle mõistlikuks saada lasta.

Kitales sündinud lugu on üks neid tüüpilisi hullusehooge, mida kõik valged kardavad.

See amokijooksja, kellele nimeks anname Kiwazi, oli tööline ühe eurooplase farmis, see tähenab, tema, ta naine ja lapsed elasid ühe valge farmeri maa peal omas onnis, harisid neile määratud väikest maalappi, pidasid ise omal veiseid ja kitsi ning aita-

sid valget maaomanikku kus see iial tarvilik oli.

Aga mingisuguse õnnetu juhuse läbi sattus Kiwazi musta nõia mõju alla. Nende kallal katsetatavat musta nõidusega, jutustavad teised pärismaa tööliselised farmis, ja Kiwazil olla vististi sellega ühendust. Muidugi on kerge ütelda, et must nõidus pole muud kui lollus. Aga kui korduvalt nauditakse taimekihvti kausist, kardetavaid madusid lävelt, kus neile peale peab astuma, skorpioon okkaga puust õllekannu seesmisaäre külge pistetuna, siis ei ole see enam lollus, vaid need on paar kõige lihtsamat surmavat nalja, millele pärismaalane satub, kui ta „musta nõidust“ toimetab.

Kõigi kaktlus osutas Kiwazile ja kui ta tööleping ühel laupäeval lõppes, ütles talle ta valge töödandja, et ta asundusest peab lahkuma. Ükski farmer ei või lubada, et tema tööliste keskel „musta nõidust“ toimetatakse, olgu see tõsine või kujutletud, sest siis jooksevad kõik teised tööliselised ajajooksul minema. Kiwazi läks pärast ülesütlemist oma onni tagasi ja mõtles järele, milline paha saatus teda on tabanud. Võimalik, et ta oli kõigist kohustustest hoolimata ohver ja mitte nõiduse toimetaja farmil.

Kogu pühapäeva istus Kiwazi sügavas mõttes, kuni teda siis äkki pärastlõunat haaras hirmus amokihullus.

Kõleda kisaga haaras ta ukse kohalt kätte pika piigi ja läbistas ainsa löögiga oma naise ja lapse, keda naine seljas kandis. Siis ruttas ta ühe naabri juurde, kellegal varem väike tüli olnud, murdis kergest uksest sisse ja pistis üllatunud musta mehe surnuks. Keegi pärismaalane, kes mehe surmakarjatust kuulis, jooksis kohale ja katsumõrtsukat kinni võtta. Aga amokijooksjat ilma relvata kinni võtta ja pidada on peaaegu võimatu, ja nii kaotas temagi elu. Veel ikka vastupanematu tapmisetungi all olles, jooksis nüüd Kiwazi oma abielus oleva tütre onni poole, sest amokijooksja katsub peaaegu erandita seda kõige pealt tappa, kelle kaitseks ta normaalolekus muidu heameelega jätaks oma elu. Teel sinna kolitas ta üht vana naist, kes metsast puid tõi, ja saatis ta sõnalausemata teise ilma. Edasi tüdart otsides jooksis ta metsikult mööda ühest teisest onnist, mille ees kaks naist oma lastega mängisid; ta pistis kõik neli

surnuks. Siis tormas ta jälle edasi tütre poole; aga kui ta lõpuks sinna jõudis, polnud kedagi kodus.

„Edasi . . . , edasi . . . , edasi“ karjudes kui hull kunagi. Ta näeb mõnda meest, kes karja hoiavad, ja kipub neilegi kallale. Vaheajal on teised tööliselised jooksnud valge farmeri juure ja temale kõik ära jutustanud. See varustab mõned oma inimestest relvade ja käsib neil tarbekorral lasta Tema karjastel olid omad piigid ja neilegi anti käsk neid tarbekorral tarvitada. Aga kõik need pärismaalased kartsid amokijooksjat hirmsasti, sest et nad tema hulluses nägid musta nõidust. Nii võis Kiwazi edasi mõlata ja leidis viimaks oma tütre karjamaalt kitsi lüpsmast. Mingisugune tunne näis naist hädaohu eest hoiatavat ja ta põgenes metsa; aga juba õige pea jõudis isa talle järele ja pistis ta surnuks.

Viimaks tuli valge farmer politseiga, kes kõik ümbruse korralikult läbi otsis ja lõpuks sinna jõudis, kus harilikult söi Kiwazi kari. Seal leidsid nad mõrtsuka, kuidas ta rahulikult ettevalmistusi tegi karja äraviimiseks, sest et peremees temale eelmisel päeval oli üles ütelnud.

Kuidas see enamiku amokijooksjate juures on, oli ta juba jälle täitsa rahulik, mõistlik ja normaalne. Ta viis politsei tema nõudmisel ise sinna, kus ta oma ohvrite keskel nii hirmsasti mõllanud, ja leppis siis kurnalt ja vastupanuta oma saatusega, kui ta vanglasse viidi.

See kummaline ja enam või vähem kiire muutumine jälle täitsa korralikuks ja normaalseks on amokihulluse tüübiline tunnus. Ja kahetsemiseväärt tõsiasi on, et see hullus troopikamail nii tihti haarab pärismaalasi, kes kui võrreldi intelligentsed, ausad ja töökad inimesed muidu kuritegu ja vägivalda vihkavad. Üks selline mees oleks hiljuti ka nende ridade kirjutaja peaaegu tapnud. See oli üks pärismaalane-allohviter, keda tema kompanis ta täpsuse ja laskeosavuse pärast eriti austati ja kes oma kannatliku ja lahke oleku pärast nii meeste kui ohvitseride keskel lugupidamises seisis. Ja ometi tabas teda ühel ööl amokihullus.

Tasa nagu vari tuli ta läbi kookusistanduste ja kükitas minu veranda varju maha. Äkki vilistas üks hästisihitud kuul läbiseltest kohast, kus minu pea veel mürdosa eest ühest sekundist oli seisnud. Kiire hoobiga purustasin ma lambi ja nii jäime mõlemad pimedusse. Kui ma siis ettevaatlikult jõudsin ukse juurde, oli allohviter juba põgenenud, et naabruses pärismaalaste külas

enese järele jätta hirmsaid surma- ja tulejälgi.

Oleks õudne kõiki tema teo üksikasju pikemalt kirjeldada; on küllalt, kui ütlen, et ta nagu õudset nalja arvas tegevat sellega, et püssipäraga hulga maja ustele pöörutas ja kõik inimesed siis maha laskis, kes ukse avasid. Viimaks kahmas ta põleva puuhalu kusagilt tulest, põgenes sellega läbi kitsa tänava pärismaalaste õlgedega ja rohuga kaetud farmide vahel ja pani nende katused põlema. Varsti olid küla kaks tänavat leekides. Muidugi puudusid neil pritsid ja tuletõrjujad; kustutama asus paar tosinat pärismaalast-politseinikku, sest muidu oleks kogu küla maani maha põlenud.

Nende ridade kirjutaja autos ja keegi valge kaupmees teises asusime nüüd amokijooksjat taga ajama; aga viimane pööras ja väänas kitsastes külatänavates kui rebane. Siis tuli ka veel kõige õnnetuste juurde osakonna-komissar ühe kookusistanduse äärt mööda jala, ilma et teda kohe oleksime näinud. Amokijooksja, kes meil hetkeks silmist kadunud, peitis enese ühe puu taha, laskis tuleval ohvitseril jalast läbi ja süütas siis ka siin ümbruses seisvad majad põlema.

Õnneks tuli nüüd kaupmees oma autoga ja sai siis komissari veel pahemast hädast päästa. Minu auto mootori ja kummid oli amokijooksja juba auke täis lasknud.

Hull oli vahepeal võinud edasi joosta ja sattus vastu hindu kaupmeestele ja nende naistele, kes tulid templiaedadest; mõne silmapilguga oli ta neist kaks tapnud ja viis raskesti haavanud. Siis jooksis ta jälle minu bungalow' juurde tagasi, aga enne kui ta sinna jõudis, oli tast hullus vististi lahkunud. Kui ta aeda jooksis, kohtas ta minu pärismaalast kokka, kes mehe oma tapanoaga kohe pikali löi. Siis viis kokk ta ilma kellegi teise abita viibimata politsei vanglasse. Seal ei olnud peale ühe ülevaataja kedagi kodus, sest kõik teised olid külas tuld kustutamas. See ülevaataja võttis viimaks amokijooksja oma valve alla ja paigutas ta kongi, kus mina teda kakskümmend minutit hiljem külastasin.

Üks tuli avada ettevaatlikult, sest ülevaataja hirm oli nii suur olnud, et ta ei olnud julenud oma vangilt püssi, püssitikku ja laskemoona ära võtta. Kui ma siis lõpuks ukse avasin, võttis allohviter — teretusseisaku!

Ta saluteeris ja ütles eeskujulises Inglise keeles:

„Ma ei tea, mis on sündinud, sir, aga vististi olen ma midagi ülekohtu teinud

Kezdlilled.

Ed. Meyer, Lohr Maini ääres. Loodusest pildistatud Voigtländeri Berghe'i Kameraga.

muidu ei viibiks ma siin. Kuid ma ei tahaks veel ka „nende“ cest laita saada; vahest annate ülevaatajale käsu asju korda seada.“

„Need“ olid püss, püssitikk ja padrunivöö; kurva näoga andis ta need mulle üle.

„See käib tõsiselt korra vastu, et sellised asjad inimesel arestis kaasas on,“ lisas ta, nüüd jälle ainult kohuseteadlik allohvitser.

Siis jutustas ta mulle nii palju tragöödiast kui teadis, ja mul on kaldumus täiesti uskuda, et ta tõesti rohkem sellest hirmsast õhtust, mis täis tuld ja tapmist, ei teadnud, ei mäletanud, kui ütles. Tema oli pärast teenistuse lõppu oma omi tagasi läinud ja polnud oma naist kodust leidnud. Keegi kihvtikeelne pärismaalasena oli talle siis jutustanud, et ta naine ühe teise mehega plehku pannud. Pärast seda ei mäletanud allohvitser enam midagi kuni ajani, mil ta enese oli leidnud vanglast.

Muidugi läks ta kohtu alla ja karistati surmaga.

Sellised amokijooksjate hullutujud pole troopikamail sugugi haruldased. Mõni aeg tagasi jooksis keegi indialane Kalkutta lähedal amokit ja tappis kuus inimest, ühesarvatud ta naine, kelle ta kirvega surmaks lõi. Siis tungis ta tänaval ühe eurooplase kallale, kes sunnitud oli teda revolvriga maha laskma.

Karachis istus ühel aprilli kuu hommikul keegi kuli oma sõbra poes, kui keegi pärismaalane, kel nuga vöö vahel, sisse tuli; ilma vähemagi mõeldava põhjusega haaras kuli sissetulnud mehe noa, pistis omaniku ja poepidaja surmaks ja jooksis tänavale, kus ta kolmeteistkümme inimest, kes talle täitsa võõrad, ära tappis.

Sellised hullusehood pole isegi nende värviliste juures tundmatud, kes troopikamail on lahkunud ja valgete mail elavad. Ärevust äratav lugu sündis aastal 1927 Inglismaal Cardiffis, kui keegi lõunamaalane Docklundis katoliku kiriku

kusse tuli, preestriga kõneles ja palvetas ja selle juures kurvameelsusest hoolinata näis olevat täitsa normaalne.

Äkki haaras teda hullusehoog; ta virutas toolid kõrvale ja kahmas suure kütünlajala, mis kaalus 40 kilogrammi ja virutas selle põrandale nagu laps mänguasja. Õnneks rääkis vaimulik temaga imestamisväärse julgusega ja rahustas teda enne, kui ta veel erilist kahju sai teha, ja amokihullus lahkus.

Mitte nii õnnelik ei olnud rahvahulk ühes New-Yorgi restoraanis, kus üks must kokk Coney Islandis amokit jooksis. Noaga haavas ta kolme inimest, ennekui politsei kohale jõudis ja ta revolvriga lihtsalt maha laskis.

Ainult harva valdab amokihullus valgeid inimesi. Teatakse rääkida küll mõnest sellisest loost, kuid peab hoolega vahet tegema hullumeelse massimõrtsuka ja amokijooksja vahel, sest viimane saab kõige enam üheks tunniks mõrtsukaks ja on pärast seda kohe jälle tark ning mõistlik.

Keegi mees äratas hiljuti Londonis suurt ärevust, kuna ta tänaval äkki hakkas küssendama ja kõigile, kes talle ette juhtusid, kallale kippus. Sellegipärast polnud ta amokijooksja, vaid „ainult“ hull, kes alles pika ravitsuse järele oma tasakaalu jälle kätte sai. Sama vähe oli amokijooksja see iirlane, kes enda Miltowni metsadesse ära

peitis ja sealt möödaminejatele kirvega kallale kippus. Juurdlemisel selguski, et mees oli paraluutik.

On päris tabav, kui pärismaalased alandlikult ja kartlikult ütlevad: „Zimwe amem-

shika; roho, imeharibiko“ (Teda on haaranud midagi seletamatut, hing ei ole tema juures). Amoki kummaliste hullushoogude kohta ei ole kõik valgete teaduski paremat ja rahuldavat seletust leidnud.

Kuld.

Ameerika kirjanik **Michael Joyce.**

Kuu ei paistnud, kuid nõrk tähekuma valgustas laia, üksikut maastikku. Siin ja seal katkestas vilets põõsas ta üksluisust. Kivine maa ulatus kullakaevandusest kuni linnani. Ja põgeniku vilets mära ägas ja kõikus sundivate kannuste all.

Umbes sada meetrit edasi nägi ta nõrka tulevalgust teeäärsest kõrtsist kesk maastikku, mis oli ainus elitus tema ja tsivilisatsiooni vahel. Kuid kui ta lähemale jõudis, kukkus väsinud hobune äkki ettepoole ja heitis ratsaniku üle oma vajuva pea.

Vaevaga tõusis mees ja sirutas end. Pistis käe avatud särgikaelusse nagu selgusele jõuda tahtes, et ta süda veel lööb. Siis libisesid ta tugevad sõrmed üle ta jõukulaste liikmete. Nad olid siniseks löödud ja kanged, kuid mitte murtud. Ta vaatas alla hobusele. See lebas ägades vahus ja veres. Ta tahtis looma kaastundest maha lasta ja vandus, kui talle meelistus, et ta revolver oli läinud kaotsi.

Ta põlvitas maha ja kuulatas, kõrv maad vastu. Nüüd kuulis ta selgesti tagaajajaid. Veel kümme minutit, hindas ta mõtetes, ja nad jõudsid talle järele. Ta tõusis kangelt ja sammus kõrtsi poole. Ta avas ukse jalaga ja astus sisse. Kiiresti haaras ta pilk ruumi strateegilised võimalused. See oli lage tuba, milles põles odav lamp. Ühes seinas seisis lett ja selle taga oli veel üks uks, mis nähtavasti juhtis tumedasse kotta.

Ruum oli tühi. Ainult leti taga nõjatas neiu. Neiu, kelle kare, metsik ilu sõbis põgeniku toreda mehe-

likkusega ja kelle paksud, kuldsed juuksed sädelesid kuldses lambivalguses — olles ainus värv lagedas, sünges toas.

„On sul minu jaoks veidi vett?“ küsis mees ja ta hääle karedus kõneles kogu päeva kestnud janust.

„Ei mingisugust, mis sa võiksid juua, võõras.“ Neiu naeratas veidi ebahariliku nõude üle. „Kui soovid aga õlut . . .“

„Siis õlut, Jumala nimel.“ Põgenik vaatas ahnelt pealt, kuidas neiu klaasi täitis, ja kiskus selle ta käest nagu kartes, et kaotab uuesti kallihinnalise märjukese. Tühjendas selle ühe sõõmuga ja ütles siis kiirelt:

„Kuula, mul ei ole palju aega. Kas oskad vaikida?“ Neiu noogutas vaikselt. „Kas tead, et siin tegutseb röövli-salk?“ Neiu punastas äkitselt. Ja kui ta vastas, kõlas kuum vihavaen ta rahulikus hääles: „Nad tapsid läinud aastal mu venna.“

Palun veel kooki!

Grete Rösler, Reichenbergist. Pildistatud Voiglländeri Heliariga

Mees noogutas tõsiselt. „Noh, nad jälgivad mind — või, paremini öeldud, nad jälgivad seda.“ Ja ta võttis flanellsärgist väikeste nahktasku. Kui ta selle heitis letile, kostis metallikirin.

„Kas oled üks siin?“

„Jah. Isa tuleb vaevalt enne keskööd koju. Olen peaaegu iga öö üks.“

Mees heitis lühida, heakskiitva pilgu neiule, kes ei tunnud hirmu selles metsikus kullakaevajate nurgas.

Siis küsis ta: „Kas hoiad minu poole?“

„Jah.“

„Siis kuula: Kahe minuti pärast on nad siin. Võta tasku, ja kui annan märku, põgened sa tolle ukse kaudu.“

Väljas kostis kabjaplagin, kannuste kirin ja häältekömin. Mees andis viimaseid juhatusi kiirel sosinal. Siis tõugati uks lahti ja umbes tosin mehi kõikus kõrtsi sisse. Pesemata ja karvased olid nad, kuitvetanud kõrvetavas kõrbepäikeses ja igatüks kandis hiiglarevolvrit vöö vahel.

Mees, kes nõjatas leti ääres, ajas end sirgu ja vahtis neile häbematu vastu. Silmapilguks hämmastusid nad. Sest nad nägid selle külma põlastust, kellest olid arvanud, et ta oli tagaaetud, hirmust värisev olevus. Siis aga astus juht ta juure.

„Noh, ära põikle. Kus on kuld?“

Jahedalt vastas teine ta pilgule. Pööras siis neiu poole:

„Veel üks õlu, palun!“

Ükskõikselt teenis teda see ja astus siis uksest, mis oli leti taga. Ta pani selle ainult poolikult kinni. Ja nüüd kihistasid röövlid. Tegid alatut nalja.

Vahepeal oli mees õlle ära joonud. Läbi klaasi oli ta teisi silmapilgutamata tähele pannud.

„Sa koer, kus on su neetud kuld?“

Juht näppis tähendusrikkalt relva kallal. Tema taga seadsid ta mehed end ritta. Nende vastane aga vaatas neist mööda ukse poole.

„Kes katsub sealt sisse tungida?“ küsis ta äkki.

Igivana kavalus aitas teda ainult silmapilguks, kuid kui teised instinktiivselt ta pilgu suunale jälgisid, pööras ta valkkiirelt, haaras mõlema käega mõlemad klaasid, mis seisid letil ja virutas nad kogu jõuga lauale, nii et servad killunesid. Kui röövlid jälle tema poole vaatasid, seisis mees terves pikuses nende ees. Käevarred oli ta tõstnud

õlakõrgusele ja hoidis kummaski käes terava ähvardusena killustatud klaasi.

„Kas tahate seda näkku saada?“ sisises ta. Silmapilguks paelus ta pilk kõiki. Üksteise järele taganesid hulkurid ukse suunas, mõtlemata oma mehelikkusele või relvadele, mis rippusid nende puusadel.

Siis haaras mees, pööramata, parema käega enese taha ja kiskus suure kolinaga lambi maha, nii et ruum oli sügavas pimeduses. Lummutus rebenes. Kui mees end leti alla peitis, kajas tosin pauke. Üks kuul tungis läbi ta paksu mütsi, kõrvetas ta juukseid. Ta lippas kotta ja siis öö sisse. Neiu oli jätnud võtme välisukse ette ja ta keeras selle lukku, enne kui jooksis maja esiküljele.

Seal oli põrgukisa. Ka esiüks oli lukustatud ja majas seisis tosin meeletlikke, valjult vauduvaid mehi ja paugutas vahetpidamata seintele ja ustele.

Neiu ootas teda hobuse seljas. Teist hoidis ta ohjadest.

Mees kargas sadulasse. Kui uks järele andis ja röövlid kõrtsist tungisid, ratsutasid mõlemad galopis minema. Nende peade kohal vihises viimane kuulirabe.

„Võitsime nad, Jumala eest!“ ütles mees, kui nad ühiselt edasi traavisid. „Ja sa oled julge!“

Kui ta jälle kõneles, koitis päev. Nad olid tõusnud pikale, madalale künkale ja juhtisid nüüd hobuseid pehmest nõlvakust alla, mille jalal asus linn.

„Kas tead, mis tasku on väärt, mida kannad enesega?“ küsis ta äkki.

Neiu pistis käe põue ja ehmus hirmsasti. Tasku oli kadunud.

Mees vaatles teda tõsiselt. Siis hakkas ta valjult naerma ja lõpuks rappusid mõlemad sadulas. Nii naljakas näis neile kõik.

„Noh, mul on tõepoolest kahju, seltsimees,“ ütles neiu lõpuks, „et kaotasin ärevuses su varanduse. Siiski ei ütle ma, et tahan tagasi pöörata, et seda otsida.“

Tõusva päikese esimesed kiired tulid idast üle lagendiku. Nad langesid neiu palmikutele, mis olid vallandunud peale õist ratsutamist, ja panid nad ebamaiselt särama.

Mees peatas hobuse, et vaadelda seda ilu.

„Kuld,“ hüüdis ta, „ma ei vaja teist kulda!“

Päike ilmus täies hiilguses mägede kohale. Ta paistis õnnelikule paarile, kes juhtis aeglaselt väsinud hobuseid linna poole, mis asus mäenõlva jalal.

Kirikuõpetaja Buonaparte.

Austria kirjanik **Karl Lerbs.**

Eredalt leegitsevast särast, mis loitis esimese Napoleoni elust metsiku võimuga üle maade, langes ainult kord lühikeseks ajaks kiir kirikuõpetaja Buonaparte teele. Ta elas, täitsa rahul, rõõmsalt ja talupojalikult karedalt tillukeses külakeses Santa Crosciano ja Certaldo vahel, mitte kaugel Florentsist. Siin aga mõtleb haritlane ülekohtusel viisil naeratades Certaldo kodanikule, Giovanni Boccaccio'le, sest kirikuõpetaja Buonaparte võttis selle maailma meeldivatest asjadest ainult seda, mis talle pakusid ta väikese aia sissetulek, ta viinamäed ja ta usinalt munev valge kana (kelle nimi muidugi oli Bianca). Ta luges kaks korda nädalas messi, pidas väikesele kogudusele igal pühapäeval kärelda ja täitsa arusaadava jutluse ja kogus kaks korda aastas kümnest, heitmata ette saatusele selle armetust. Ilus, noor Mattea, kes pidas ta maja korras ja nõelus auke ta viletsas suhtanis, ei sisaldanud talle muud soovi, kui teha teda õnnelikuks abielu kaudu oma kōstri, kirikulaulja, koka ja aednik Tommaso'ga; millest on näha, et see Tommaso oli tubli ja mitmekülgne noormees, kelle ainus viga oli ta juhuslik kakelushimu. See oli maailm, mille piiridest kirikuõpetaja Buonaparte ialgi tegudes ega mõtetes üle ei astunud, kuna ta venna pojapoeg Napoleon näis kasvavat hiiglasuurena üle inimlike piiride. Ja kuna see Napoleon tõi paavsti Vatikanist Prantsusmaale, et lasta end kroonida tema poolt Notre Dame's, ei hoolinud kirikuõpetaja Buonaparte segastest kuulujuttudest, mis tungisid temani, ta maja järsu tõusu kohta mitte rohkem, kui nad oleks käsitanud Hiinat või kuud.

Kui tema oli unustanud vaikes elus suure maailma, tuletas suur maailm või vähemalt selle valitseja teda meele. Sest ühel päeval kihutasid ratsanikud kõlinal läbi ärevate külade, et lapsed ja loomad põgenesid kriiskava kisaga, ja peatusid õpetajamaja ees. Õpetaja, kes tegutses parajasti aiakeses, astus imestanult ja umbusklikult lähemale; mille peale trupi juhataja oma dragunitele andis käsu võõras keeles ja ise hobuse seljast maha ronis, et pöörata viisaka kummardusega kirikuõpetaja poole: Kas tal olevat au, nii päris ta halvast Itaalia keeles, näha enese ees härra kirikuõpetajat Buonapartet? Küsitud, pimestatud kuldnõo-

ridega kaunistatud mundri sädelevast särast, segaseks tehtud külmade, käskivate silmade teravast ja armutult uurivast pilgust, jaatas peanoogutusega ja kutsus võõra ohvitseri tunna käeliigutusega majja.

Selles oli ainult üks usaldustäratav tool, nii et ohvitseri kiire ja veidi pilkav pilk ei leidnud midagi nägemisväärilist, ja tool, millest külaline viisakalt loobus, jäi v. baks. Külaline, tõmmates kannad tasase klirinaga kokku, läks sõjaväeliselt otsekohe asja juure: Ta olevat, ütles ta, kindral Ney Prantsuse väes ja tal olevat härra kirikuõpetajale teade Tema Majesteedit; „keiser Napoleonilt,“ lisas ta, kui luges kirikuõpetaja pilgus mõistmatut arusaamatust. Vana preester haaras abiotsivalt toolitoe järele, kuna teda valdas asjade äkiline tõelikkus, millest ta oli siia maani kuulnud nagu kauge maailma kuulujuttudest; kuid ta näol oli siiski liigutatud naeratuse vari, kui ta ütles: „Siis on väike, paks Napoleon siiski keisriks saanud! Ja kuidas käib ilusa Lätitia käsi?“

„Tema Majesteet keisrinna ema on hea tervise juures,“ vastas Ney vormiliselt. Ja ta lõpetas ülesande kiirete sõnadega: „Tema Majesteet, keiser, mõeldes alati kõrge perekonna heale käekäigule, olevat kuulnud, et tema lugupeetud vanaonu elavat vääritut elu viletsal õpetajakohal; seepärast olevat keisri soov, et see seisukord saaks lõpetatud. Mul on, härra kirikuõpetaja,“ lõpetas Ney ilmameheliku kummardusega, „ülesanne teid viia oma valiku järele Rooma või keisrikoja juure; Teie valik olgu vabatahtlik, kas tahate vastu võtta kõrget vaimuliku kohta kōjas, piiskopikohta Prantsusmaal või Itaalias — või kas tahate elada Roomas kardinalina paavsti läheduses. Palun teid ainult oma valik nii kiiresti teha nagu täitub teie soov Tema Majesteedi võimul.“

Kirikuõpetaja Buonaparte sulges silmad nagu tabatud eredalt leegitsevast särast. Veetlevate lootuste aeg, julgelt kõrgemate sihtide poole püüdivate unenägude ajajärk lebas nii kaugel ta selja taga, et äkki tema kallale tungiv tõelikkus ta umbuskliku pilgu ees sai arusaamatu suuruse. Kuid juba tundis ta, kellele juba aastakümneid oli Fiesole piiskopi kuldmitra aukartlikult imestletuks ja kättesaamatult kõrgeks kirikliku võimu väljenduseks, et tas hakkasid liikuma

ununenud ja veel tundmatud jõud; vanade Korsika avantüristide veri kerkis tasa lauldes ammumaetud allikaist. Ta segaselt keerlevatest mõtetest tõusis mälestus, et temagi kord oli tahtnud saada võimsaks ja suureks, — tema, kes istus nüüd ilmakauges külas vaeste talupoegade seas, kes õpetas röpaseid lapsi, kes pidas kõigiti arusaadavaid jutlusi ja kes pügas habet ainult ametliste talituste eel. Ta vajus toolile, kattis silmad käega ja ütles tasa: „Tahan selle üle järele mõelda.“ Ney vaatles teda veidi kaastundlikult, läks taktitundeliselt akna juure ja vaatas välja, kuid avas selle silmapilkselt, põimisedes „Fichtre!“ *) ja vaadates vihaselt õue. Sest väljas oli tõusnud kuulmatu kära.

Selleks oli, nagu selgus hiljem, kolmekordne põhjus. Tommaso, kirikuõpetaja mitmekülgne teener, oli lähenenud dragunitele, ligi meelitatud lõbusast, võõrast kõnest ja mundrite särast ning imetles neid ümarikkude, kadedate silmadega. Ta pandi naljaks hobuse selga, kes ta kohe pahaselt maha viskas. Selle üle tõusis suur naer. Ilus Mattea, keda meelitasid ligi tulised pilgud ja naljatavad hütised, mida ta kahjuks ei mõistnud, tuli samuti lähemale, mispeale üks ettevõtlik vahtmeister ta pika jututa kinni haaras oma hobusele tõstis, ta juure sadulasse kargas ja oma kriiskava saagiga teiste hõisete saatel külatänavat mööda metsa kihutas. Kana Bianca aga, taga kihutatud jämedast naljahambast, lendas ehmunud kaagutusega hobuste jalgade vahel ringi ja ta valged suled tiirlesid ta piinajate kurbade võidumärkidena õhus. Selle metsiku jahi pulul said armetult sõtkuda ka hoolitsetud juurviljapeenrad.

Kui õpetaja Buonaparte, segatud mõtetes selle kära läbi, täis pahu äimdsi ruttas uksest, tuli talle Tommaso juba vastu ja kandis kaenlas vaevaga päästetud, armetult kakutud Bianca't. Ta teatas, kuna ta isand vaatles looma ehmunult ja murelikult, Mattea saatusest. Kirikuõpetaja juhtis etteheitva pilgu Ney'le ja talle ei jäänud varju, et

kindral nägi vaeva alal hoida tõsist nägu, kuna ta silmad naeratasid kergemeelselt. „Sõdurid on karedad mehed, härra kirikuõpetaja,“ ütles Ney. „Kuid vahtmeister abiellub tüdrukuga, seda tagan mina.“ Nüüd tuli Tommaso julgelt ja ühtlasi häbelikult oma asjaga välja: Võõrad sõdurid olla lubanud, et kui ta astub väkke, ta varsti saab capitano'ks; ja nüüd tahtvat ta minna dragunitega. Ney vaatles sirget poissi heatahtlikult. „Hüva,“ ütles ta. „Võid kaasa tulla.“

Siin pööras kirikuõpetaja Buonaparte, kana ikka veel kaenlas, kindrali poole ja ta hääles oli samane tõsidus, et Ney kuulatas jahmunult: „Teie tahtsite mulle õnnetuua, härra kindral,“ ütles vana preester, „ja ma tänan teid. Kuid vaadake ringi: Kas ei sõtkunud, röövinud, hävitanud teie tulek ainsa silmapilguga selle, mis oli mu päevade õnn? Nii karistas mind taevas selle eest, et lasin kiusata end silmapilguks maailma särast ja et tahtsin unustada väikest maailma, milles elan. Viige mu vennapojale Napoleonile mu isalik õnnistus ja ütelve talle, et ta peab mind rahus oma teed lõpule minna laskma.“

Ney, kes kartis keisri viha täitumatu ülesande tagajärjel, katsus muuta ta mõtteid, palus ja ähvardas isegi. Seal aga tabasteda kirikuõpetaja Buonaparte silmadest terasena sädelev pilk, millele ta vastu panna ei suutnud, ja ta nägi äkki rauga kõhnas näos imelisel viisil teist nägu, mille ilme ees värisid rahvad — paindumatu tahtejõust pingutatud, paratamatu saatuse mõistmisest kirglikult ja võimsalt elustatud keisrinägu. Nii pööras Ney tahtmatult sügava kumardusega ukse poole, läks õue ja käskis hobustele istuda. Siis ragises salk kõlinal minema.

Kirikuõpetaja Buonaparte vaatas sädelevale ilmutusele järele, kuni pöörlev tolm kattis viimase relva välkumise, ja näis, kui ta pööras tühja majja tagasi, ta kerges õlahiigutuses olevat midagi, mis tuletas meele tunna õlakehitust, millega Napoleon heitis mõned päevad hiljem Ney aruannet kuulates — oma sügulase tõestatud saamatuse inimeste paratamatute rumaluste hulka.

*) Itaalia vandesõna.

Õnn.

Saksa kirjanik **E. Fuhrmann-Stone.**

Kas leidub midagi nägematut, mis nii kiirgav on kui õnn? Ei usu. Sest kursside kukkumine on samasugune õnn kui nende tõusmine. Ainult et sel õnnel on kahe- sugu- sed omanikud. Kõige lihtsam vihm võib poolkuivanud lillepõõsad uuesti ellu äratada ja ühtlasi tuliüued kevadekübarad hävitada. Õnn on lõpuks seisukoha, maitse, kõige hull- mate juhuste ja arusaamiste laps. Mõni- kord ilmub ta kõige naeruväärsemas riie- tuses, täna kui kuulmatu pigi, kümme aastat hiljem — tarkuseprilli läbi vaadatuna — kui kõige kasulikum lahendus.

Sellised ei olnud aga Emanuel Bieder- meieri mõtted, kelle õnnest siin kõneleme. Temal oli temale tarvilikust õnnest üsna kompaktned, kindlasti piiratud kujutelm. Polnud imegi. Ta oli ju „tema“ juurde mi- nemas. Ja nii oli ta õnne nimi, lühidalt ütelda, Lieselotte Heidenreich.

Muidugi leidis ka mõnesuguseid aedu Emanueli ja ta sihi vahel. Aga kui ta täp- selt oli välja arvanud kõik soodustused abi- eluõnne suhtes (nagu: kindel sissetulek, eeskirjakohane vanadus ja armastus suurel määral) ja mõnest pilgust, kirjast ja sõnast häbeliku „jah“ juurde arvanud, siis ei tun- nud ta enne Heidenreichi majja minekut mingisugust hirmu. Olgu siis, et ta vastiku krae pärast tänavraudteed, roosid käes, kümme minutit pidi ootama.

Kell lõi pool kaksteistkümmend, ja nii oli siis võimalik, et mõlemad hirmsad aiad juba Heidenreichi villas viibisid: Herbert, see mittevajalik, igav üliõpilane, kes poole aastast kodulinna ja pealegi veel Lieselotte lähedal mööda saatis, ja Adolf, Lieselotte tore Põhjamaa-tuttav.

Õieti kavatses Emanuel Lieselottega enne teiste tulekut rääkida, ja siis tahtis ta oma parema käe välja sirutada ning teistel enesele lasta hapul näol õnne soovida.

Ah! Ta süda läks palavaks õnnest. Tema Lieselotte! — Ja siis suudlused, sekt, õn- nistus. — Plaanid! Väljavaated!

Ta pea hakkas ümber käima. Lieselotte, see mimoos, vanasti austatud hingestiili neiü õhuliste siidipilvede ja tülliluule võlu- vas, moodsas raamis!

Vahepeal jõudis tramm kohale. Võitja elegantsiga kargas Emanuel sinna peale, korraldas oma kaelasidet, teretas igale poole. Viimaks peatus tramm. Emanuel ruttas üm-

ber nurga, lendas üle kruusitee, üle vaibaga kaetud astmete otsekohe Roosa poole, kes säravail põsil parajasti tabletti viie sekti- klaasiga läbi koja balanseeris. Kuna Ema- nuel kui maja vana tuttav peegli ees ennast kõigest üleliigsest välja kooris, sosistas Roosa temale saladuslikult:

„Kas teate juba, härra Biedermeier, meie preilli Lieselotte on enese praegu härra Adolf Aasmanniga kihlanud.“

Ütles ning lipsas Emanuelist mööda. Klaasid kõhistasid üksteist müksates tasa- kesi naeru.

Emanueli naeratus, visatud oma patent- teisikule peeglis, tardus kahvatuks grimas- siks. Siis kobas ta käega otsaesist ja kõri, nagu see kinoseaduste järele kõigi masen- davate sündmuste juurde kuulub, ja neela- tas vapralt alla kibeda mürgi keelelt, nagu see igas mõistlikumas romaanis ette tuleb.

Mis nüüd? — See pagana hilistumine! — See pagana võrukael pidi talt ta õnne rõö- vima!

Emanuel tuikus pisut. Istus koja pimedas- masse nurka tugitoolile, et oma põgenevaid mõtteid koguda. Pikkamisi selgus kõik. Nüüd oli tema, Emanuel Biedermeier, ma- gushapu gratulant. Aga võib olla oli Liese- lotte üle trumbatud, nii et ta tema armas- tuse juures oli hakanud kahtlema ja selle- pärast siis ka sellele ei tea kust tulnud hulgusele oma jaa-sõna annud. Ainult teda armastas Lieselotte. Tema oli ju see, keda ta armastas. Seda oli ta neiu olekust sel- gesti märganud. — Ei, võimatu oli tal nüüd oma vaest, armast ideali näha. Ta pidi esiti välja minema. — Õhku, värsket õhku! Või- malik, et ta siis jälle toibus.

Taevas, siis kuulis ta äkki lähenevaid hääli. Juba olid need üsna lähedal. Nüüd leidsid nad ta ja siis oli asi nii: naera, Emanuel! Ta hoidis hinge kinni ja vajutas enese hästi klubitoolisse. Nõnda juhtus, et ta pidi pisikest juttu kuulma, mis pooleldi- avatud ukse tagant tema juurde toolini tungis.

Esimesena rääkis Herbert, see üliõpilane — Emanuel tundis ta häält täpselt — „Kui- das võisid sa mulle seda teha, Lieselotte?“

Ja siis vastas Lieselotte, see vaene, pete- tud laps, tolle viletsa hulguse pruut:

„Ära ole ometi nii hirmus ebamodern, Herbert! — Neist kahest tuli mul ju ometi

üks valida. Ja siis oli mulle juba tulevane vabrikuomanik armsam kui vilets ametnik. — Meie päevil ei minda enam armastuse pärast mehele. Ole mõistlik! Armastust ei tule ära vahetada abieluga. — Rumal poiss, muidugi jääb meie vahel kõik endiseks.“

Ja Emanueli terav kõrv kuulis selgesti nende sõnade kinnituse kahtlast plaksu. —

Ta juuksed tõusid püsti. Kolmatkorda hakkas ta pea ümber käima.

Siis haaras teda meeleheitlik viha. Ta võttis kübara ja mantli, tegi kolm või neli

suurt samm ja tõmbas Heidenreichi majaukse tasakesi ja ettevaatlikult oma taga kinni.

Kuna ta pikkamisi aiavärava poole sammus, raputas ta mitu korda pead. Temas tõusis mõte, nagu oleks ta kork, mis veepinnal hüppab.

Ta leidis nimelt, et õnn alati mitte ei seisa millegi saamises, mida tahetakse, vaid et mõnikord vastik krae ja aeglane tramm targemad on kui täisealine maksuinspektor, kelle nimi on Emanuel Biedermeier.

Luule proosas.

Arnold Liiv.

I.

Maailm ei mõista meie õnne . . .

Ei maailmale ma ütelda või, kus seisab pesake, milles elad sina, mu linnuke . . .

Ei maailmale ma avaldada või, kus asub õitsev aiakene, mille kaunimaks õieks sina, mu lilleke.

Ei kellegile ütelda suuda, kus taevas on nii lõpmatu sinine ja tuuled siidkäel paitavad põski, kus linnulaul kaunim kaunimast muusikast . . .

See kõik on seal, kus asud sina, mu unistus ja luule . . .

Kui maailmale enda saladused avaldaksin — lõhuks ta mu linnukese pesakese, sõtkuks hoolimata lilleaia ja kustutaks karmil käel linnu laulu . . .

Ei, ei see kõik, mis meie vahel ilusatja majasteetlikku, vaid ainult mulle olgu teada — sest maailm ei mõista meie õnne . . .

II.

Õnne tulukest otsides . . .

Otsisin lapsepõlve mängudest, kodu armusest ja mängusõprade silmist õnnetuld.

Otsisin nooruse rõõmudest, elu janu kustutamisest tulukest, mis hinge rahuldaks . . .

Otsisin õnneuima kevadõiekuu ööl arglikkudest sinisilmadest . . .

Otsisin õnnetuld mässavates sügishirmu ja õuduste üleelamiste marus . . .

Viskasin end revolutsiooni uimast joobunud inimmasside tsüklooni jõledustesse — otsides sealt tõetuld . . .

Otsisin kaua ja asjatult, ning siis ühel tormisel ööl, mil märkasin, et juustesse aastatega hulk hõbedat sadanud, ruttasin välja omast toakesest taga kiusatud sügis painajalikkudest mõtetest, mis kiskjate koertena ala mu kannul — jooksin metsa — täis õudusi . . .

Oi, järsku näen seal pimedada metsa serval heledalt vilkuvat tuld! . . .

Viimaks ometigi olen sind leidnud — mina rahutu otsija!

Tõttan, rühin läbi õudsete elu kannatusmetsade, laanta vilkuvat tulukese poole . . .

Olen jõudnud otsides kaugele tulukesele õige lähedale — puhkan jalgu, hingeldan ja märkan, mu otsitud õnnetuli oli mind toonud surnuaiavahi majakese juure . . .

Vilkuva tule valgel märkan majakese kõrval suurt, ainult sissepoole lahti-käivat valget musta ristiga väravat . . .

Jaapani luule. Sõbrad.

Luuletaja **Saito.**

*Sa kurdad, et on mered, maad
ja laiad laaned meie vahel,
et suurte jõgedegi ahel
siin lahutab me teed ja raad.*

*Mis sellest? Teada on ju see,
et sõbrastidameil on tiivad,
mis maast ja merest üle viivad —
nii lähike on nende tee!*

Abimees.

Saksa kirjanik **Frank F. Braun.**

Komisjoninõunik Dedeley suitsetas kui korsten; ja jooksis ise toas tipa-tapa edasi ja tagasi.

„Asi luhtub,“ hüüdis ta; „meie seda maali üle piiri ei saa, härra parun. Meie ost on saanud teatavaks teisel pool piiri, seda ei saanud takistada, ja nüüd on maali välismaale viimine ära keelatud. Maksime Rubensi eest hulga raha ja maal jääb Daani-maale.“

Parun pani taskukella lauale.

„Saatsin Jens Jenseni Rubensit üle piiri tooma. Küll ta jõuab täpselt, nagu kokku räägitud, kell kaks siia.“

„Teie Jens Jensen! Oskab ta siis nõiduda?“

„Mõnikord küll,“ ütles parun ja naeratas.

Kui kell kaks löi, tõi teener kaardi, ja teatatu järgnes sellele peaaegu samal hetkel. Ta kummardas kergesti ja kandis käes peenelt kokku keeratud rulli, mille ta paruni ette lauale pani.

Väike, paks komisjoninõunik tormas sinna, tegi rulli lahti ja vajus seekord õnne pärast ohates tugitoolile.

„Rubens — tõesti!“ hüüdis ta ja ta pilk riivas Jens Jenseni inestavalt.

See naeratas parunile vastu.

„Väga raske see ei olnud,“ ütles ta, „kuigi kõiki vaksaleid ametnikkude poolt teravasti valvati. Mul on väga ilus jalutuskepp, mille käepidet saab ära kruvida. Kepp on õnes.“

Paks komisjoninõunik kähvas sirgeks.

„Inimene! Ja selles kepis peitus maal!“ Siis on teil ka olnud pagana palju õnne. Sest see trikk on tuttav.“

Jensen naeratas veel enam.

„Parim härra komisjoninõunik,“ ütles ta, pisut üleolevas toonis, „seda teadsin ma samuti kui teie. Muidugi ei võinud ma selle kepigagi läbi pääseda.“

Jens Jensen viskas käega. Siis jutustas ta:

„Rubens peitus mu kepi õnsuses, kui

ma rongile astusin, mis Saksamaa piirile sõitis. See on tõsi. Aga ma valisin omale sellise kupee, kus ma ühe Daani pealiku kõrvale istuma sain, kes reisis erariides. Tema poiss tõi ta pakid raudteele ja andis mulle oma kõnes pealiku aukraadi tahtmatult teada. Pealegi oli mul valida. Oleksin võinud valida ka kupee, milles reisis keegi Daani maanõunik. Aga see pealik paistis mulle usaldustväärivamana. Ja ma ei olnud eksinud. Sattusime lõbusale jutule.

Te teate, Appenrodes tuleb ümber istuda. Neile, kes Flensburgini sõidavad, on see ühtlasi ka tolli- ja passirevisjon, sest rong ei võta enne Saksamaa piiri enam sõitjaid peale. Nii siis võtsin Appenrodes oma käsikohvri ja tulin passi käes hoides revideerijate vahelt läbi. Lahkusin tükike aega enne pealikut kupeest, sest tema ootas selles pakikandjat, nagu ta ütles. Oma kepi unustasin ma võrku. Aga me olime varem kepit rääkinud ja ma olin pealikule muuseumis ütelnud, et see mulle kallis mälestusese on.

Mõni meeter eemal vaatasin ma tagasi; pealik hakkas meie kupee eest parajasti tulema — kahe käsikohvriga ja minu kepigagi. Ta hüüdis mulle midagi. Kepi unustanud! vististi. Ma viiipsin südamlikult tagasi. Võtan teile koha valmis! Ja tema oli rahul.

Minu tollirevisjon kestis kaua. Kui välja tulin, viibis pealik jubateises rongis. Nüüd oli tema mulle platsi valmis võtnud ja viipas mind läbi akna. Temale, kui daani kõrgele sõjaväelasele, ei olnud muidugi kontrolliraskusi tehtud.

„Teie olite oma kepi maha unustanud,“ ütles ta lõbusasti.

„Ma märkasin seda,“ vastasin mina, „aga nägin, et teie ta mulle kaasa tõite.“

Ja ma pakkusin talle — naljaviisil tasuks — oma sigaritoosi. Naerdes võttis ta sellest ühe Havanna sigari. Selle oli ta, leidsin ma, kui minu abimees ausasti ära teeninud.

Kuidas raamatud kaovad.

Saksa kirjanik **Hans Riebau.**

„Kuule,“ ütles Schmedeking minule, „kas sul ei ole midagi lugeda? Tead, mul ei ole õhtul und.“

Osutasin oma raamatukapi suunas. Schmedeking kobas raamatute ridasid, kuni ta Dostojevski „Süü ja lepituse“ juures peatus.

„On see midagi, mis und annab?“ küsis ta.

„Jah,“ vastasin mina, „see annab und. Aga hoi a raamatut hästi. Tema on nahkköites ja eriti ilus töö.“

Schmedeking noogutas pead, võttis ene-

Aleksander Trilijärv
eesti näitlejaskonna senior, pühil-
ses 60. a. sünnipäeva ja 40. a.
lavategevuse juubelil.

Foto
Parikas.

sele minu karbist veel peotäie paberosse kaasa ja läks.

Veerand aastat hiljem küsisin ma temalt:

„Kuidas on lood minu Dostojevskiga? Oled sa ta läbi lugenud?“

„Dostojevskiga?“ pomises Schmedeking ja hõõrus otsaesist.

„Raamatuga, mis sulle laenasin,“ aitasin ma teda.

„Sina laenasid mulle raamatu?“ küsis Schmedeking, ja ta silmad läikisid imestuses.

„Muidugi,“ ütlesin ma kindlasti, „Dostojevski „Süü ja lepitus“ nahkköites.“

Schmedeking mõtles tõsiselt järele:

„Ah nii,“ ütles ta siis. „See on raamat ühest tantsijannast, kes vana majoriga — jah, tõsi, see oli üliveider.“

„Ei,“ raputasin ma pead, „see see ei olud. Dostojevski ei ole iial kellegist majorist kirjutanud.“

„Siis oli see vist üks teine punane ja paks raamat,“ ütles Schmedeking. „Aga, tead, seda ma ei lugenudki. Usun, Hildebrandt viis ta kord omale või ka Busch. See tahtis seda, kui ma ei eksi, saada oma tädile.“

Ma kõhatasin ja me rääkisime millestki muust.

Järgmistel nädalatel uurisin ma edasi. Hildebrandt ei teadnud raamatust midagi. Busch ütles, tema ei olla veel iial ainustki raamatut lugenud, aga siiski olla võimalik, et tema tädi — — Tädi aga seletas kategooriliselt, et tema loeb ainult laenuraamatukogust. Kuid tema öde annud kord Annale, teenijale, ühe raamatu, mis olnud punane.

Ma kõhatasin ja küsisin Annalt.

„Anna,“ ütlesin ma; „ma vannutan teid, kas olete lugenud raamatut „Süü ja lepitus“?“ Raamat oli punase naha sisse köidetud?“

„Punane nahk?“ mõtiskles Anna. „Jah, ühe sellise raamatu andis proua mulle küll. Puhvetikapi üks jalg oli ära tulnud ja proua arvas, see raamat olla parajasti nii paks, et võivat jala aset täita.“

Ma jooksin söögituppa, langesin puhvetikapi ette põlvili, aga näe, kunagi oli vist laudsepp majja toodud ja see oli kapile uue jala teinud.

Nüüd kaotasin lootuse.

Alles aasta hiljem tuletati mulle kaotust jälle meelde. See oli sel hetkel, mil ma Schmedekingi raamatukapis mõttetult silmitsesin raamatuid. „Dostojevski“, lugesin ma, „Süü ja lepitus“. Raamat oli köidetud punasesse nahasse, aga rasv, tint ja marmelaad olid naha muutnud kirjuks. Ta nurgad olid harku, mõned lehenarmadki ripendasid väljas. Aga kui ma raamatu avasin, leidsin sealt tast oma nime, millele paks joon tindiga peale tõmmatud. Ja selle all seisis: „Schmedeking“. Paks joon tindiga alla tõmmatud.

Ma kõhatasin.

„Kuule,“ ütlesin ma, „kas sa võiks seda raamatut mulle laenata?“

Schmedeking pööras minu poole.

„Ära pane pahaks, arnas sõber,“ ütles ta siis, „aga mina ei laena oma raamatuid põhimõtteliselt mitte välja. Sellest on mulle palju pahandusi tekkinud.“

Siis rääkisime jälle teistest asjadest.

Salavõrgud.

Austria kirjaniku **Otto Hermann'i** romaan.

9

Sellepärast ei olnud sugugi väike sensatsioon, kui ühel päeval ilmus Springhilli härra autos, mida vedasid hobused ja kui automehaanik, ühtlasi küla ainsa garaashi omanik, tegi diagnoosi: raske mootoririke, ilma reserviosadeta, mida tuleb väljaspoolt muretseda, seletas ta ükskõikselt, et asub elama ilusas hotellis, mida on näinud. Tal olevat aega ja värske mereõhk, mida ta tahtvat mõned päevad hingata, ei tegevat kahju. Külaelanikud, kes pärisid hotellis uudishimuliselt võõra järele, said teada, et ta nimi on William Jones ja et ta on võrguvabrikant Bostonist. See seletas ta viibimist idüllilisel poolsaarel nii varasel aastaajal.

Kuid mereõhuga oli isearalik lugu, mida mister Jones Bostonist tahtis sisse hingata. Ta tungis ninasse ja kui tuul puhus teatavast suunast, oli see piin. Võõras kuulis selle kohta lähemat hotelliomanikult, mõrudalt isandalt, kes istus õhtusöögil oma ainsa hotellikülalise laua juure ja talle seletas ora luhtunud ettevõtte õnnetust.

„Algul läks kõik hästi,“ ütles ta, „asi edenes, iga aastaga tuli rohkem supelkülalisi ja ma mõtlesin juba suurendamisele, kui vastu asus kalakonservivabrik. Selle järele põgenesid kõik suvitajad ja koht muutus nii lagedaks nagu on praegu. Protsessisin konservivabrikuga, kuid meiesugune ei saa sellel neetud maal suure ühisuse vastu iialgi õigust. Mu kogu raha on selles hotellis ja maha müüa ma teda ei saa. Pean vist küll elulõpuni siia istuma jääma.“

„Kalakonservivabrik?“ tähendas võõras. „Vist see suur ehitus, mida nägin, kui siia tulin? See ei või nii hull olla. Pealegi on ta vähemalt kaks miili eemal.“

„Härra!“ hüüdis peremecs kibedalt, „kas olete iialgi sattunud tursakala kuivatusasutuse lähedusse? Ei? Siis ütlen teile: kõikidest põrguhaisudest, mis leidub, on tursakala hais kuivatamise ajal kõige põrgulikum. Limburgi vana juust on selle vastu sirelilõhn, ja mis puutub kaugusse, kuigi see oleks kümme miili, ei suudaks inimene peeneninaga seda välja kannatada. Sellest parfütümist ei saa mööda. Ta tungib läbi rauaplaatide.“

„Kellele kuulub vabrik?“ oli võõra järgmine küsimus.

„Paarile härrale Providence'st, lugupeetud inimesed muidu.“

Murdmaa jalgrattasõit Prantsusmaal, kus võita tuleb palju takistusi.

„Ka new-yorklasi osanikkude seas?“

„Nii palju kui tean, ei. Vabrik müüdvat pealegi maha. Omanikud on saanud edulise pakkumise. Selle taga peituvat direktor, nagu kuulen. Võimalik, et võõras kapital asjast on huvitatud. Mind see ei imestaks, asi läheb suurepäraselt.“

Kaks rasket veoautot sõitsid kolinal hotellist mööda.

„Need kuuluvad konservivabrikule,“ tähendas hotelliomanik külalise küsiva pilgu peale. „Nad toovad värsket püügi lähedatest küladest. Nii sünnib see igal õhtul.“

„Mispärast õhtuti? Arvan, et päev on kohasem selleks tööks.“

Hotelliomanik näeratas üleolevalt. „Teie vist ei tunne kalastust? Kuigi olete võrguvabrikant. Inimesed on varasest hommikust saadik vee peal ja tulevad alles videvikul tagasi. Sorteerimiseks ja müümiseks jääb neile ainult öö. See on raske kutse, ütlen teile, raske ja halvasti makstud. Sarnane kalur teenib . . .“

Ta katkestati. Väljast kostis, läbi veranda klaasseinte selgesti kuuldavalt, sisisev, turt-suv hää, mis tõusis maapinnalt ja kõrgel õhus rebenes valju plaksuga. Selle järele oli hotelli ümbruskond mõned sekundid punaste, roheliste ja kollaste tuledel valguses. Vaatemäng kordus kiires korras viis korda.

„Raketid!“ hüüdis võõras. „Mis see tähendab?“

„Et ükski alus enam sisse ei tohi sõita. See on uus sisseseade, selle uimastavate mürkidega salakaubitsemise tagajärg. Igal õhtul, kui algab videvik, antakse signaal. Varem ei hoolinud sellest kuratki, kui kalurid töid maale aurikutelt väljas mõned kastid gini või whisky't, kuid nüüd ollakse neetult vali. Iga paat otsitakse, kui sisse tuleb, rannavalve poolt hoolsalt läbi. Seal juures on raske otsustada, mis on halvem, kas alkohol, mida põletatakse siin keldrites või kokaiin. Kuhu see peab viima, ma ei tea,“ lõpetas peremees resigneeritult. „Hotelli pidamine end igatahes ei tasu.“

Võõras noogutas nõusolevalt ja andis sellega mõista, et temagi ei põlga head tilka. „Kas teil siin on rannavalve?“ küsis ta huvitatult. „Ma ei oleks seda mõtelnud.“

„Jah,“ vastas peremees, „isegi kaunis tähtis valve. Jaam on üleval mäel. Viimastel kuudel on valvet veelgi suurendatud. Üks mootorpaat on terve päev teel ja öö kestel valgustavad nad merd kiirteheitjaga. Teie näete seda kohe. See algab kümme minutit peale viimast raketti. Iga laev peetakse kinni, mis tuleb üle kolmemiilipiirini.“

„Siis on vist salakaubitsemine merelt täitsa võimatu?“ küsis mister Jones Bostonist.

„Täielikult,“ seletas peremees veendumusega. „Ükski nööpnõel ei pääseks märkamatult läbi. Ja mitte ainult siin, kogu rannikul on lugu samuti. Iga kümne miili järele on jaam ja ütlen teile, need inimesed on pörgulikult tähelepanelikud.“

Peale õhtusööki seletas mister Jones, et teeb veel jalutuskäigu. Ta olevat sellega harjunud, muidu ei tulevat uni.

„Kaua on teil lahti?“ küsis ta lõpuks. Peremees ohkas. „Seni, kui on külalisi,“ vastas ta. „Kell üheksa läheb tavalikult viimane. Siis lähme meiegi, mu abikaasa, mina ja teenijad, voodi. Mis paremat võib selles pesas teha, kui magada? Kuid kui soovite, annan teile majavõtme, siis võite ise avada.“

Mister Jones oli nõus. Kui ta tagasi tuli, oli tornikell ammu löönud kaksteistkümmend. Võõras oli nähtavasti arvamisel, et selles pesas siiski võib teha paremat, kui magada.

Raskem näis tal olevat leida päeval tegevust. Kui mehaanik teatas, et möödub ehk nädal, ennekuu tulevad tagavaraosad, üüris mister Jones Barnstable'i auto, et jätkata — nagu ütles — oma ärireisi läbi rannakülade. Kuid asukohaks valivat ta Springhilli, sest nagu ta olevat kuulnud, ei leiduvat kuskil paremat hotelli. Nüüd sõitis ta igal hommikul laenatud Fordiga maa sisse ja pööras varasel pealelõunal tagasi. Sõidult tõi ta kaasa kõige värskemaid pealinnalehti, mida luges, pikutades ranna peenel liival, kui mitte ei unistanud enese ette kevadpäikese mõnuses soojuses, kuni jõudis kätte õhtusöögi aeg. See tegevus oli annud talle Springhillis melankooliku nime või, nagu väljendati seal, teda peeti inimeseks, kes on veider.

Ükskord — oli möödunud peaaegu nädal ta ebavabatahtlikust viibimisest Springhillis — moodustas kiri, mille ta sõidult kaasa oli toonud, ta õhtupoolse lektüüri. Kiri kandis Pittsburgi postitemplit ja aadress oli järgmine: „Mister William Jones, nõudmiseni Barnstable.“

Vastuvõtja avas kirja juba teistkordselt ja luges teda suure tähelepanuga.

„Armas Fred!“ algas kiri.

„Olen õiendanud ülesanded Philadelphias ja Washingtonis ja jõudsin hiljuti siia. Mu aadress on kirja eesotsas.“

Veksliasi on huvitavam kui arvasin. See on kõige raffineeritud võltsimine, nagu kin-

nitased mulle inimesed pankades, mis neile ialgi on juhtunud. Nende arvates peab võltsijal olema abiline pangas eneses. Kirjeldus, mille sain mehe üle, kes raha järele tuli, on aga nii ebamäärane, et ta mulle midagi ei aita. Minu arvates peaks alustama asja Armstrongi pangas eneses. Ringisõitmine inimese pärast, kes ammu on põgenevad, on otstarbetu, kuid tahan tegutseda edasi su määruste kohaselt.

Loodan, et kuulen lähematel päevadel sinu üle positiivsemat. Nägin su kirjast, mille sain Washingtonis, et oled väga rahul oma uurimustega ja et nad on täitnud su lootused. Läm-bun uudishimust, et kuulda lähemat. Kui saan su telegrammi, võtan lennuki Providence'se ja sealt taksiauto.

Võin olla su juures viie kuni kuu tunniga, kui su teade tuleb hommikul kell kümme ja mitte hiljem.

Teine asi, mis äratas üksiku unistaja huvi ja pealegi veel sügavama huvi, kuna laisalt kaldale tulevad lained uhtusid randa ta ees, oli lühike artikkel „New-York Herald-Times'is,“ üks neist artiklitest, mida peetakse muus maailmas tühiseks klatsliiks, mis aga pealkirja all „Seltskondlike teateid“ moodustavad Ameerika ajakirjanduse alalise sisseseade ja omapära.

„Nagu teatab meile „Herald-Times'is“ kirjasaatja Hamiltonis, on aurik „Najade“ mrs. van Schnyleri ja tema seltskonnaga õnnelikult jõudnud Bermudasse. Mrs. van Schnyler on annud peo kubernerile ja Hamiltoni seltskonna koorekihile, mis osavõtjate üheineelse otsuse põhjal on aasta sensatsioon. Kuberner vastab peole dinneriga, millele järgneb pallipidu valitsushoones. Järgmisel päeval jätkab „Najade“ reisi. See on olnud nii edurikas, et kestab külaliste üksmeelse soovil kuni Rio de Janeironi ja ei lõpe seega mitte, nagu esialgul oli kavatsus, Miamis, kust tahtis osa külalisi rongiga New-Yorki tagasi sõita. Mrs. van Schnyleri külaliste hulgas on, nagu juba teatud, miss Lilian Cortlant, kelle ebaharilik avantüür mõne aja eest hoidis kogu New-Yorki põnevuses, ja prints

Hädaohtlik hetk rugby mängus Inglismaa ja Prantsusmaa vahel.

Rugby on erilaadiline, iseloomu poolest kaunis toores jalapallimäng, kus tohitakse palli võtta ka kätte ja kanda vastase värava poole. Ei vastased püüavad takistada pallikandjat, siis on mõõdapääsematud tõuked ja lükkamised, isegi vigastused.

Wittgenberg, vana Saksa vürstisoo võsu ja New-Yorgi seltskonna uusim külgetõmbejõud. Nagu „Herald-Times'is“ korrespondent edasi teatab, olevat teatavad õrnad suhted, mis on alanud sõidul, nii kaugele arenenud, et varsti on oodata rõõmsaid teateid.

„Reis läheb edasi! Rioni! Koikide külaliste üksmeelse soovil!“ Võoras vahtis süngelt enese ette, pea ja süda töötasid elavalt. „Jah, mu armas Fred Trent, nii pidi see tulema,“ ütles süda kibedalt. „Oleksid pidanud ta võitma, Fred Trent, kui oli ta veel üks, eemal ta mobistliku maailma mõjudest; ja sugugi mitte hoolima sellest, mis see ütleb. Iga minut hiljem oli juba liig hilja. Siis ei oleks sa nüüd kurb, vaid oleksid rõõmus.“

Kohe teatas end pea: „Rõõmus?“ ütles ta. „Ära tee enesele illusioone, mu armas poiss, nii nagu on Lilian ja nagu oled sina, oleksite mõlemad surmani saanud õnnetuks. Usu mind, tüdruk ei ole sulle ja sina veel vähem talle. Ta ei mõista sind ja sa ei mõistaks teda ialgi. Teie elaksite ainult üksksteise kõrval, mitte üksksteisele. Sa vajad tublit kaasat, kes ei ole inetu ega ilus, kes hästi keedab, kes paneb õhtul, kui tuled väsinult koju, vilttuhtvolid su tugitooli ette ja kes sind muidu austab. On ülim aeg, et teed loole lõpu ja tõmbad joone selle episoodi alla, mis oli ainult saatuse tuju, mis-

sugune saatus teid mõlemaid valjult oleks karistanud, kui oleksite võtnud ta tuju tõsiselt. Heida lugu peast välja, Fred Trent. Küll see läheb, kui tahad tõsiselt. Muidugi teeb aga see valu, palju valu.“

See tegi juba valu, nagu Trent selgesti tundis, vahtides liikumatult merele, mille horitsondi taga sõitis laev, millel ta armastus eemaldus kaugusse.

Lõpuks kogus ta end. Oli vaja täita suur ülesanne, kuigi talle praegusel silmapilgul näis tühine ta püüdmine ja üldse kogu elu.

Ta läks garaashi poole.

„Reserviosad on tulnud, mister Jones,“ seletas mehaanik särava naeratusega, „kuid neid on vaja lihvida. See kestab mõned päevad, siis võib reis jätkuda.“ Ta vaikis targalt sellest, et hotelli peremees oli lubanud talle hea jootraha, kui peab võõra veel mõned päevad kinni. Kuid see paiskas segi peremehe arve.

„See kestab liig kaua,“ seletas ta: „Kruvige nad lihtsalt sisse. Üks mu sõber tuleb homme autos siia. Me veame auto Barnstable'sse ja laadime seal Bostoni.“

Pöörates võõrastemajja tagasi, lasi mister Jones end ühendada hotelliga Pitsburgis, mis oli saadud kirjas nimetatud aadressina. Härra, kellega ta soovis kõnelda, ei olnud kodus. Mister Jones jättis talle tungiva teate.

„Ootan sind homme, võimalikult vara. Sõidan sinu seltsis järgmisel päeval ära. Ülesanne on lahendatud, mis mind siia tõi.“

Kakskümnesteine peatükk.

Kiri, mida adressaat ei saanud.

Samal ajal, kui Trent mõtles väikese kaluriküla rannal neid resigneeritud mõtteid, leidis aset lõbusõidu aluse „Najade“ luksuslikus daamide salongis kõne kaugel lõunamerel, mis käsitas samasugust ainet. Osavõtjad olid New-Yorgi börsimagnaadi van Schnyleri nooruslik abikaasa ja Lilian Cortlant. Mõlemad seisid, tütarlaps vahtis ühe luugi läbi merele, proua van Schnyler vaatles tõsiselt ja osavõtlikult sõbranna saladat selga. Vaatleja oleks kohe näinud, et nende vahel oli olnud pikem, ärev jutuajaminine.

„See on siis põhjus, mis pärast sa kohe New-Yorki tagasi tahad minna,“ ütles noor proua, „kuigi kõik teised tahavad edasi sõita? Ainus põhjus?“

„Jah. Kas ta ei ole küllalt tähtis?“

„Mu armas laps,“ vastas proua van Schny-

ler, pannes õrnalt käe sõbranna õlale. „Rõõmustan, et usaldasid mind. Ma aimasin seda juba ammu ja korraldasin just sellepärast selle sõidu . . .“

„Mis sinust oli inetu.“

„. . . kuid nüüd on mul õigus,“ jatkas noor proua segamatult, „sinuga avameelselt kõnelda ja ma teen seda, kui lubad.“

„Ära end sellega vaeva,“ vastas Lilian pöörates ägedalt ringi. „Tean kindlasti, kuhu sa sihid. Ütle, Evy, kui oletame, et armastad meest, kes väliste olude poolest ei vasta täielikult su ideaalile, keda su sõbrad ja tuttavad ei pea täieväärtuslikeks, kes aga on aus ja väga hea inimene, mis sa siis teeks?“

„Ma võtaks ta vastu, kui ta mind tahab ja ei hooliks põrmugi sõpradest ja tuttavatest.“

„Kas näed! Ja mina . . .“

„Ma ei näe midagi,“ katkestas proua Evelyne Schnyler. „Kuidas ütles meie Ladinakeele professor kolledhis? Quod licet Jovi, non licet bovi. Meie kõnes oleks see: Mis kõlbab ühele, ei kõlba teisele. Olen otsekohene, lihtmeelne inimene ja kui armastan, siis armastan. Kuid sina oled kõige keerulisem iseloom, mis olen näinud.“

„Ma ei mõista,“ vastas Lilian teravalt, „mis on tegemist keerulisel iseloomul armastusega. Selle omanik armastab vist samuti kui lihtmeelne iseloom, võib olla intensiivsemalt.“

„Sa ei mõista seda, mu laps. Olen palju vanem kui sina . . .“

„Kolm aastat,“ ütles Lilian.

„Vanadust ei loeta enam aastate järele. Olin juba kolme aasta eest palju vanem, kui oled sa kümne aasta pärast. Teie huvitavad inimesed kompleksidega vahetate intelligenti terve inimhõimustusega. Teie olete nii pöörased, et ei näe õiget teed. Teie lähete meelsamini kõige kõveramat, kus juures jooksete peaga vastu seinale. Siis peavad tulema rumalad, nagu olen mina, kes võtavad teie käe ja juhivad teid õigele teele.“

„Täna, ma ei vaja juhti,“ vastas Lilian jonnakalt.

„Sa vajad seda,“ hüüdis noor proua. „Ja see on loo tuum. Milleks armusid sellesse Trenti? Et saarel ei olnud teist meest? Sa oled aastaid elanud sadade meeste seas ja ei armunud. Mispärast nüüd? Ta oli üleolev ja sa pidid talle alla heitma. Mispõolest üleolev? Kehalise jõu, julguse ja ise loomu tuseduse poolest, mis on asjad, mis meie ringkondades maksavad vähe, kin

lasti palju vähem kui hästi istuv frakk ja mis varem sinugi arvates palju ei maksnud.“

„Sa joonistad tast ilusa iseloomupildi, Evy,“ vastas Lilian vihaselt. „Ma ei ole snob.“

„Hea, et oled selles veendunud,“ tähendas proua van Schnyler sarkastlise naeratusega. „Mu armas laps, kõik hea seltskonna põlised ameeriklannad on snobid ja kui see sõna juba ei oleks olemas, peaks ta saama leiutatud. Meie kõik põleme auahnuses ja igatsuses olla paremad, kui oleme. Kui ootame lordi, markii'd, krahvi või printsi, ei sünni see ainuüksi krooni pärast. mille siis asetame oma monogrammi kohale kõiksugustele võimalikkudele esemetele, vaid et need lordid, krahvid ja printsid meid teevad selleks, mida arvaane olevat, nimelt aristokraatideks ja kuna tunneme instinktiivselt, et inimesed Euroopas on meist üle seltskondlikus ja väimlises kultuuris. Jumal olgu tänatud, et seda veel kõik ei tea. Ei, mu laps, sa vajad meest, kellest tead, et su sõbrannad lõhkevad kadedusest, kui temaga abiellud, kel on seisus ja haridus. . . .“

„Ühe sõnaga, prints Wittgenberg,“ katkestas Lilian sõbrannat. „See on pika kõne lühike mõte, eks? Sa mõtlesid oma armastusväärse jutluse kestel ainult temale, tunnista seda.“

„Ei, ma ei teinud seda,“ vastas proua Schnyler, mitte täielikult ausalt, „kuid usun tõepoolest, et ta oleks sulle paras kaaslane. Vana aadel, ilus mees, seal juures lihtne ja loomulik, mitte just rahaalne — ta tõukas alles hiljuti tagasi väikese Dolly Vanderlipi, kes riputas end ta kaela ja Dolly'l on rohkem kui sul. . . .“

„Armas Evy,“ katkestas Lilian uuesti, „tean, et mõtled hästi, kuid lõpetame jutujamamise. Sel ei ole otstarbet. Kõik, mis võid ütelda, ei avalda mu peale vähematki mõju, vaid teeb mu kavatsuse kindlamaks. Kui tahad teada, ütlen, et armastan Trenti, sest ta on mees ja tal on suur, hea süda. Ja vastan su pikale tiraadile samuti nagu sa vastasid mulle: Võtan ta vastu, kui ta mind tahab ja ei hooli sõpradest ega tuttavatest, kui see neile ei sobi.“

Evelyne van Schnyler oli küllalt tark, et järele anda, kuid liig jonnakas, et loobuda oma plaanidest.

„Ilus,“ ütles ta kuival, „sul on mu õnistus ja sa ei tarvitse mind põrmugi vihata. Kuid tahan sind tungivalt paluda, et kaalud veel tagasisõitu. Sellega rikud meie kõikide rõõmu.“

Õitsev pajuoks.

Dr. Juraky, Freibergist (Sa). Ulesvõtte loodusest Voigtländeri Feliariga.

„Kahju,“ pomises Lilian. „Sa ei oleks tohtinud mind kaasa võtta.“

Evy van Schnyler näris pahaselt alumist huult. Äkki selgus ta nagu nagu äkilise pähepiste tagajärjel.

„Kas tead,“ hüüdis ta, „kirjuta talle kiri. Meie sõidame Miamisse sisse ja anname ta seal postile. Ta saab selle sama kiiresti, kui sina võiks jõuda New-Yorki ja sa jääd kaks nädalat kauemaks, kui oli kavatsatud. Väike prooviaeg ei või teile kummalegi kahju tuua. Ole armas ja näita, et oled mulle tõepoolest hea sõbranna. Tahan sind hiljem omaltpoolt aidata, ehk vajad seda.“

Lilian kõhkles, kui aga nägi sõbranna paluvaid silmi, läks ta pehneks.

„Hüva,“ ütles ta, „sinu meeleheaks. Kuid ainult kaks nädalat, mitte päevagi kauemaks.“

„Nii on õige, tule, lase end suudelda, kallim. Kuid lähme nüüd tekile, teised ootavad vist juba. Sul on veel kaks päeva kirja kirjutamiseks aega ja nii palju sa ei vaja.“

Oli siiski hea, et Lilianil oli kaks päeva aega kirja kirjutamiseks, sest kiri ei taht-

nud sugugi valmis saada. Tast sai pikk epistel ja peaaegu iga lehekülge koosnes kahest või kolmest katsest. Mõnigi raske südameohe oli seal ja tihti pidi ta uduloore ära pühkima, mis tekkisid ta silmade ette. Kolmandal päeval andis ta lõpuks selle tähtkirja Miamis postile. Veel samal õhtul viis Key Westi kiirrong ta New-Yorki.

Kuid kiri ei jõudnud iialgi adressaadi kätte. Kui ta tuli pärale sihtkohal, oli politseikapten Fred Trent jäljetult kadunud. Kiri rändas postidirektsiooni surnukambri, millel seisis kaines, ametlikus keeles: Leidmata adressaatide arhiiv, ja puhkas seal ettenähtud aja, kuni maeti lõpulikult keldrikorra ahju tules.

See oli olnud piinatud südame hütud teisele, õige sõna õigel ajal, mis otsustab nii tihti kahe inimese saatuse üle; oli sõna, mis oli kajanud kuulmatult,

Kakskümneskolmas peatükk.

Õised kalurid.

Väike kaluriküla Springhill lebas juba sügavas uinakus. Kerge tuulepuhang puhus maalt merele ja läks üle aeglaselt lähemale veerevate, madalate laine. Noorkuu taevas, mis sügav must, vaevalt ühest tähest valgustatud, kattis küla. Künkalt küla taga heitis rannavalve kiirteheitja hereditat valgust öösse. Tondilikult libisesid kiirtevihud, kobades, otsivalt, üle vee ja peatusid aegajalt, kui püüdsid kinni kaugel merel laeva silueti.

Veepind, nii kaugel kui ulatas nägema silm, oli tühi peale tumeda täpi, mis tasa surisedes edasi ja tagasi liikus: see oli rannapolitsei mootorpaat, mis oli alati valmis tormama valve signaali peale künkalt kahtlase aluse poole.

Ainult ühes kohas külas oli veel näha elu, suures küünitaolises ehituses, mis oli kalurite ühine laagrimaja ja saatejaam. Mehed lamedate korvidega pea peal astusid välja ridadest ja viskasid korvide sisu raskete veoautode kastidesse, mis seisid ehituse ees. Nad ütlesid selle juures vaevalt sõna. See oli väsinud, äratöötatud inimeste igapäine tegevus.

Hotelli uks avanes ettevaatlikult ja välja astusid kaks mehekogu. Nad sammusid kitsa tee suunas, mis pöörab hotelli kõrval maanteelt ära. Üks neist läks juhina ees. Jõudes viinaste majade taha, pöörasid mõlemad jalgteele, mis jooksis ühes joones koha ainsa maanteega ja seda piiras. Alles seal avas üks õistest rändajatest, väiksem,

õrnem, suu. See oli lämmatatud pahameele hütud.

„Neetud, nüüd olen juba kolmas kord jala ära löönud.“

„Pot! mitte nii valjult,“ sosistas teine.

„Rumalus, siin meid ei kuule keegi. Mis pärast tassisid mind öösel sellesse öudsesse maastikku, Fred? Kuna ometi isegi juba tead, mis siin on näha. Arvan, et mõned sõnad hotellis oleks täielikult aidanud. Murran kindlasti veel kaela.“

„Ütlen seda sulle, Jim!“ vastas küsitud.

„Kuid siis ole hea ja pea suu. Näitan sulle, mis siin on näha; kuna oled uskumatu Toomas ja et jääks tunnistaja, kui mulle midagi juhtub. Nii, nüüd ole vait, palun.“

Küla lõpulühines jalgtee sõiduteega, mis jooksis äkiliselt alla maanteele. Teda piirasid mõlemalt poolt kõrged hekid. Mõlemad sõbrad jälgisid teed kummargile. Maantee nurgal vaatas Trent ettevaatlikult ringi. Ei olnud näha ainustki elusat olevust. Eemal haugatas koer mõned korrad, kuid rahustus kohe, kui ta ei leidnud naabruskonnas heakskiitvat kaja. Isegi Springhilli loomad puhkasid sügavaimas unes.

Koht, kus mõlemad mehed jõudsid jälle maanteele, lebas umbes endise supelranna keskel, kõrgustikul. Teda lahutas liivarannast heinamaa, umbes sada jalga lai, millel kasvasid mõned põõsad.

Trent heitis maha ja hakkas indiaanlase kombel läbi kõrge rohu roomama. Donald järgnes tasa urisedes sõbra viipel. Vaevarikas maokeerlemine kestis tükk aega. Lõpuks saavutasid mõlemad heinamaa serva. Lükates käega rohukõrred pea kohalt laiali, avas Trent väljavaate merele ja tähendas kaaslasele teha samuti. Nad ootasid vaikus.

Üle tunni ei näinud nad midagi, peale kiirteheitja saleda kiirtekeegli, mis joonistas veele valgeid jooni. Kord libises see üle väikese auriku, mis sõitis umbes viis miili rannast eemal Nantucketi suunas. Muidu ei juhtunud kõige vähematki, kuni äkki kostsid kauguses terve salkkonna rasked sammud, esiteks tasa, siis, lähenedes, ikka valjumini, nähtavasti mitte põrmugi ettevaatusest hoolides. Neid saatis nõrk poimin.

Mõne minuti pärast tuli nähtavale ülemisel heinamaa serval mehekogu, keda valgustas kõikuv tulekuma laternast, mida ta kandis rinnal. Mõõdetud kauguses järgnesid viis kogu, mis kandsid ridva otsas pikka eset: kokkurullitud kalavõrku nagu mõistis Do-

nald pahaselt. „Kalurid öisel püügil. Ja sel-
lepärast kutsusid mind siia?“ ütles Donald.

„Pea suu,“ sisises Trent peaaegu kuulmatult. „Kas ei näe sa meest, kes seisab meist vaevalt kakskümmend sammu eemal; ja üleval tänavnurgal seisavad veel kaks meest.“

Alles nüüd märkas Donald mehe tumedat siluetti ühe pöõsa taga. Mees seisis nii liikumatult, et Donald ta kogu Trenti seletusest oleks pidanud puutiveks.

Trent noogutas.

Jälle libises kiirteheitja üle auriku merel ja jälgis seda tükk aega, siis valitses uuesti pimedus. Nähtavasti ei olnud aurik kahtlane.

Rannal, kerkiva tõusu vees, seisis kaks suurt paati. Kalurid heitsid võrgu ühte paati, kaks neist lükkasid paadi lahti ja kargasid siis sisse. Teised toimetasid teise paadi samal viisil sügavamasse vette. Nad aerutasid mõned sajad meetrid merele, tõmbasid siis aerud paati ja jäid paigale.

Mis järgnes, ei võinud Donald teisiti seletada, kui et mehed esimeses paadis heitsid võrgu välja, kuna teised teise võrgu, mis oli vees, paati tõmbasid. Tõmbamine algas õigupoolest alles siis, kui paat tuli kaldale tagasi, vedades enese järele võrgukoiti. Kõik nägid suurt vaeva, et tõmmata veest köit selle otsas rippuva võrguga. Donald, kellele avaldas suurt mõju see õine tegevus, ilma et ta seda oleks tahtnud tunnistada, jälgis sündmust pingutatud tähelepanuga.

Mehed töötasid sõnalausemata.

Alles kui võrk oli poolenisti veest väljas, avas üks neist suu, nähtavasti juht.

„Nüüd!“ hüüdis ta sumbutatul häälel. „Veel üks tõmme! Hüva, tooge vanker lähemale.“

Donald ajas silmad pärani, kui nägi eset, mis tõmmati tolli järele maale. Vankri rataste ragin, hääle sumin ja meeste sammutegid küllalt kära, et ta tohtis jalga-dega märkust teha.

„Hiiglakala,“ sosistas ta. „Suurepärase! Ei oleks uskunud, et siin leidub sarnaseid.“

„Pane aga tähele,“ oli Trenti sosinal antud vastus.

Vanker peatas kaldal. „Tõstke,“ kuulsid

Selles numbris hakkab ilmuma Helveetsia kirjaniku Ernst Zahn'i romaan

„St. Gotthard,“

mis on oma sisult ja ainelt haruldane. Selles kirjeldatakse ühe mägestikus elutseva munk-preestri armastuslugu, mis lugejat lõpuni oma põnevuses kinni hoiab. Jutu sündmustik areneb minevikus. Loodame, et see meie lugejatele küllaldast huvi pakub.

mõlemad kuulatajad juhti ütlevat, mis peale mehed kummardasid ja pika eseme, mida Donald oli pidanud kalaks, kolm meest igal küljel, vankri tõstsid.

„Junala pärast,“ sosistas Donald, kes ei suutnud end valitseda, „see on ju. . .“

„Torpedo!“ täiendas Trent. „Väga õige ja see on uimastavate mürkide salakaubitsemise saladus. Tas on ruumi umbes saja kilogrammi jaoks ja see on juba kolmas, mille nad on toonud maale, seitsaadik, kui olen siin. Kuid tule nüüd, oleme kõik näinud, mis oli näha, ja lähme, enne kui mehed on valmis.“

Hääletult asusid nad koduteele. Kalurid tegutsesid veel sellega, et tühendasid vähemad võrgud vähkidest — vähipüük oli, nagu Donald kuulis hiljem, silt, mille varjul nad võisid toimida oma õist tegevust — heitsid siis suure võrgu üle torpedo ja panid vähid sellele, kui mõlemad sõbrad jõudsid maanteele. End aeglaselt püsti ajades, jooksid nad kummargile üle sõidutee. Kuid nad ei olnud veel jõudnud teisele poole, kui sündis midagi, mis viis Donaldi veendumusele, et Trenti ettevaatus ei olnud põhjusetu. Pimedusest tuli kollane tulekiir, siis teine, kolmas, igatühele järgnes sumbutatud pauk, mis kostis nagu piitsahoop ja mõlemad sõbrad kuulsid kahtlast suminat kõrvade ümber. Tõmmates pistolid, kargasid nad ühe hüppega üle maantee ja tormasid hekkide vahel edasi nii ruutu, kui kandsid jalad. (Järgneb.)

Rohkem mõnutunnet ja hea terwis
HAG-KOHVI

tarvitamiseks. Rohkem mõnutunnet, sest Hag-kohv on kõige peenem, ehtne oakohv. Võrratu maigult ja aroomilt. Ikka hea terwis — sest Hag-kohv on kofeiinita ja täiesti kahjutu. Hag-kohv hoiab südant ja närve.

Tõtt ja nalja.

Adelina Patti,

kuulus lauljanna, oli Giachimo Rossini õpilane. Kuid proovide juures ta meisrit ei rahuldanud. Kui ta täht oli tõusmas, kohustas kunstiarimastaja rahaminister Pereira teda õhtusõogi puhul laulma. Patti laulis ühe aaria ooperist „Sevilla habemeajaja“. Kui ta lõpetas, hüüti talle hulganäi da capo. Ja kuna Pereira julgustades pead noogutas, kordas Patti oma efektkannet. Jumalaga jättes andis rahaminister lauljannale tänaades tuhat franki.

Naeratades silmitses Patti tuhandefrangilist paberit ja ütles tasakesi: „Oli aga ka da capo!“

Minister pistis käe muiates taskusse ja ulatas Pattiile veel teise tuhandefrangilise.

Rõõmsasti ruttas Patti Rossini juure ja jutustas temale oma suurest saavutusest.

Meister noogutas rahulikult pead:

„See on hea, mu preili, selle raha eest õpite loodetavasti viimaks omefi õiefi laulma!“

Mascagni,

kuulus helilooja, oli samuti oma kuiva humori pärast, mis mõnikord õige lõikav oli, kardelud. Kord juhatas ta Meyerbeeri ooperi „Dinorah“ proovi. Kui nüüd lüütiline tenor, kelle käes küti osa oli, oma algaariat hakkas laulma, märkas Mascagni kohe, et interpreti esinemine õige alaväärtuslik oli. Tüki aega kannatas ta mehe krääksumise ära, siis aga, kui parajasti mingisugune haukuv foon kajas, kostis maestro poolt ärakloppimine ja maestro pööras õnnetu mehe poole: „Brawissimo!“ ütles ta. „Teie olete tõesii fenomeen laulu alal. Olete leidnud vahendi, millega oskate esindada kütti ja koera ühel ajal!“

Meyerbeeri juurde tuli

kord keegi lauljanna, kes ennast oli kord ka kunstantsule pthendanud, ja palus kuulsa helilooja otsust. Meyerbeer tahtis nüüd ta saavutusi mõlemal alal näha. Tähelepanelikult kuulas ja vaitles suur muusikamees. Kui daam temalt võidurõõmsalt otsust palus, ütles ta: „Kui käsitate, armuline preili? Tantsjannana ei laula Te mitte pahasti ja lauljannana tantsite Teie üsna hästi!“

Kuulus tenorilaulja Caruso

sai kord kulse õige suure tasu eest ühe New-Yorgi miljardäri majas laulda.

„Teid kuulab ainult härra,“ seletab Nabobi erasekretär, kes Carusole kulse käite tõi. „Ja Teie laulate ainult temale.“

Täpselt kindlaksmääratud tunnil ilmus kuulus tenor oma pianisti saatel miljardäri saali, kus see teda juba ootas.

„Kuidas näete,“ pööras Krösus Caruso poole, „olen ma üksipäi; ainult minu koer on minu seltsis.“

Caruso noogutas rahulolles, võttis koha ja algas üht ooperiaariat. Vaevalt aga oli ta esimesed toonid välja hüüdnud, kui koer hullusti hakkas haukuma. Caruso, imestades ja vihastades, muidugi peatas ja ootas, kuni koer rahulikuks jäi, et siis aariat uuesti alata, mille peale koer jällegi haukuma hakkas.

Nüüd naeratas miljardär joviaalselt ja näiles käega, et Caruso lõpetaks.

„Aitab juba, härra Caruso,“ ütles ta ja andis kunstnikule lubatud honoreri käite. „Ma ei tahinud kuulda ooperiaariat, vaid tahisin millegis muus veenduda. Minu koeral on nimelt viisiks igakord haukuda, kui minu abikaasa laulab. Mina uskusin siitamaani, et selles süüdi on minu abikaasa vilets hääli; aga nüüd veendusin ma, et koer ka Teie laulu ajal haukuma hakkas. Proov on lõpetatud ja ma tänan Teid oma abikaasa nimel.“

Hans von Bülovi juurde

tuli kord keegi daam ja palus oma tütre häält proovida. Daamid esinesid õige iseteadvalt ja see vihastas Bülovit.

Noor preili laulis nüüd kaks laulu. Kui Bülov silmapilk midagi ei ütelnud, küsis ema pisut kärsitul toonil:

„Noh, härra von Bülov, mis nõu Te mulle annate?“

„Armuline proua,“ vastas Bülov rahulikult, „annan Teile nõu, et oma tütre paigutaksite mõnesse kolonialkauplusesse.“

„Kolonialkauplusesse? Aga mis Te sellega õiefi mõtlete, härra professor?“

Kurvalt vastas Bülov:

„Teie preili tütrele on suured rosinad peas ja mandlid kaelas.“

Silmapilk oli meister soovimata külalistest vabastatud.

Kui Peeter veel kord tuleks!

Vene keiserinna Katariina II. armastas oma õuekonda koguda mehi, kel oli vaimu ja nalja. Eriki armas oli temale krahv Kirill Rasumovski, kes oli tõusnud lihtsalt karjapoisilt vene riigi mõjukamaks aukandjaks. Nii mõnigi naljasõna, mis tema ütelnud, kurseeris Peterburis.

Oli aasta 1783. Avati tuntud ratsaauasmas Peeter Suurest. Kogu õuekond oli kohal ja kuulas pidukõnet, mida metropoliit Platon, Tveri peapiiskop, pidas. Oma kõne lõpul ütles kirikuvürst, käiti nagu vannutades üles tõstes ausamba poole:

„Tule meile uuesti, sa suur valitseja ja isamaa isa — tule uuesti ja vaata, mis siin on sündinud!“

Vaevalt oli metropoliit oma kõne lõpetanud, kui krahv Kirill oma sõpradele ütles:

„Mis see seal räägib? On ta hulluks läinud? Kas ta siis sugugi järele ei mõtle, mis sünniks, kui Peeter kord oma hobuse seljast maha tuleks? Küll meie saaksime tema käest alles sauna!“

„Härra toimetaja, kas peate tõesti kõik läbi lugema, mis teie lehes ilmub?“

„See kõik oleks tühi asi! Aga ma pean ka kõike seda lugema, mis lehte ei lähe!“

Kohtunik: „Kuidas võisite teie kui korralik inimene nii kaugele langeda, et võõra raha ära raiskasite?“

Kaebalune: „Ma vajasin seda raha auvõla maksmiseks!“

MOODNE AUTOTEHNIKA

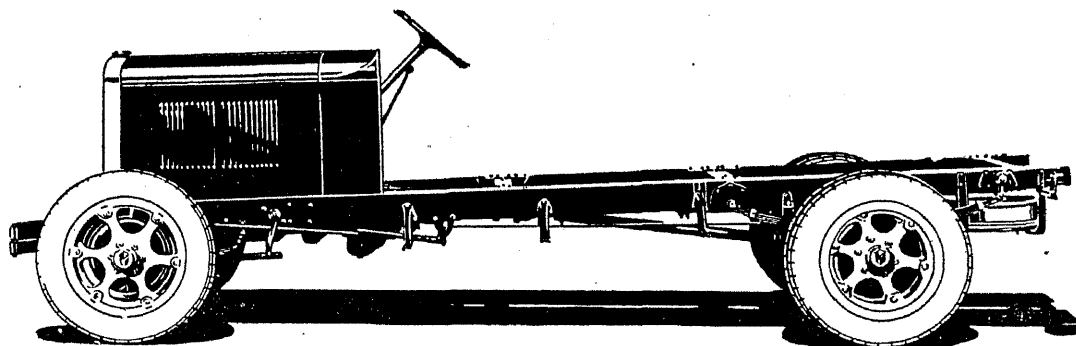
VASTUPIDAV
VÕIMAS
TULUS
KIIRE

Pole vaja erilisi autotehnilisi teadmisi, et hinnata Durant'i ehitatud 6-silindrilise RUGBY veoauto viimistletud konstruktsiooni paremusi.

Võttes arvesse tema madalat hinda, on kogenenud veoautode tarvitajad üllatatud veendudes, et RUGBY veoauto sisaldab suurel määral omadusi, milliseid omavad tavaliselt kallid veoautod.

Eriline 4-edasikäiguga veoauto käigukast, näiteks, võimaldab otseühendusega kiiret sõitu ja haruldast aeglast 1-käigu hammasratta ülekannet ja tugevat vedu.

Raami vastupidavust on suurendatud eriliselt taotud ning haruldase tugevusega risttaladega. Vulkaniseeritud kummist mootori tagatoed hävitavad vibreerimise ja avitavad pikendada mootori iga.

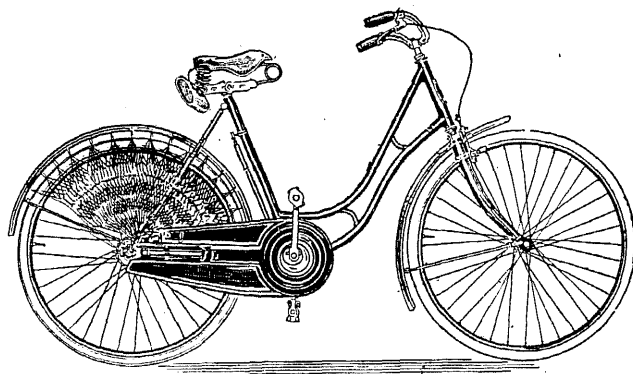
RUGBY

HEA VEOAUTO — DURANT'i E HITATUD.

Ainu-
esindaja:

HEINR. LAGUS,

Tallinn, Müürivahe tän. 16
Laenupanga m. Tel. (2)12-53.

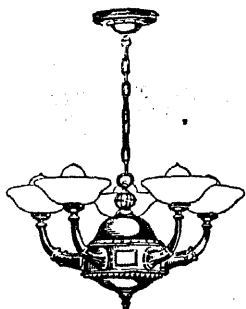

Jalgrattad ja kõik juurekuuluvad osad.

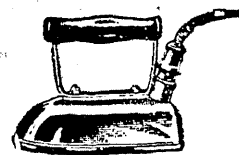
Oma parandustöökoda.

A.-S. DROMMETER & KO.

Lai tän. 1/5. Tel. 216-19.

Suurim valik **elektriarmatuuridest** ja -osist.

Traatvõrkude ja riidega kaetud
lambivarjude valmistamine.

Kõigi **elektriseseadete** vastuvõtmine.

